



Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository



Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material



Ի ԳՐԱՅ

ՃԵՄԱՐԱՆԻ Ս. ԷԶՄԻԼԺՆԻ

Թ. 18.

1881

~~III~~
~~II-156~~

349a.

~~48~~
~~I-814~~

$\frac{9}{50}$

$\frac{76}{77}$

1233



ԿԵՆԴԱՆԱԳԻՐ

ԶԳԱՍՏ ԵՒ ԶԳՕՆ

ԱՆՁԻՆ

Արուստ Գրք.



Ի ԿԵՆԵՏԻԿ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ս. ՂԱԶԱՐՈՒ

ՌՄԶԵ

1285

551

1836

ՀԳՄ



Կ Ե Ն Դ Ա Ն Ա Դ Ի Ր

ԶԴԱՍՏ ԵՒ ԶԴՕՆ

ԱՆՁԻՆ

Եթէ զաչս յառեացուք ընդ ամ
ողորտս երկրի, մարթ ինչ իցէ ար-
դեօք նշմարել մեզ ինչ մի մեծա-
դոյն, կամ գեղեցկագոյն և կամ
սքանչելի առաւել՝ քան զիմաս-
տուն որ ճշմարիտ, կատարեալ ըզ-
գաստութիւն և զգօնութիւն. զոր և
ախորժեմք իսկ աստանօր յանդի-
ման կացուցանել:

Այդպիսի որ ի ձեռն ակնյայտնի
վկայուէ օրեղերաց աներկբայ հաւ-
տատեալ ի խորհուրդս իւր զգոյուի

բարձրելոյն՝ դերագոյն Իլին անեղի, զորոյ աշխարհ ամսատմէ ըզփառս, աւետարանէ զզօրութի նորա, և ցուցանէ զմեծութիւն տիրապէս, շարժի և ինքն անշուշտ՝ ի ներքուստ յերկիւղէն ան, որ սկիզբն է ամ զգոնութե, և զանգիտէ յահագին սրտոժոց՝ որք ամբարեալ կան անցելոց զօրինօքն ան. և առաւել զարհուրի յիրաց անտի՝ որ անհաճոյ են ան, քան յամ չարեաց աշխարհի :

Ի խօսել անդ իւրում զան, զկրօնից, և զորոց ի նոյն հային, առնէ զայն միշտ սլափառեղի ակնածութե, և արիաբար յետս ընկրկէ կամ յոչինչ գրէ զերգիծաբան նետաճգութիւնս ամբարշտաց : Ունի զանձապաշտութի ի սրտի առաւել քան ի բերանի. և որպէս չլինի անձնասպանձ ընդ այն, նոյնպէս և ոչ հնարի թաքուցանել զնոյն : Տի նա փառս անձին համարի ծառայել

Թագաւորին Թագաւորաց, քան իշխանաց և մեծամեծաց երկրի : Ոչ շինին ընդ ջերմեռանդն լինել կամ երևել : Թէ և ըստ օրինակին Տոբի Թայ ինքն ևեթ գտանիւր հաւատարիմ'ի հատուցանել տն զպարտս իւր : Չոր օրինակ անշարժ արձանացեալ կայ Վէմ ապառաժ ընդ գէմբուռն յորձանաց գետոց, այսպիսի տեսանի և այր իմաստուն : Ղի Թէսկետ և յամկողմանց շուրջ պատեալ իցէ յուղից ապականուածն, կայ մնայ անսասան՝ անսլարտելի ոգւով :

Բարեկամ գոլով ճշմարտութե՝ ոչ երբէք մասնիչ լինի նորա վասն իրիք բնաւին օգտի անձին : Ղի դրոշմեալ ունի'ի սրտի զգեղեցիկ խրատ ուրումն յիշխանաց առ որդի իւր : « Լաւ է մեռանել՝ քան ստել » : Յետ սամտաց Թողու զչարարուեստ ճարտարութիս բանից և գործոց : ուր ինքն ուղղութիւն կանոնաւորէ զըն-

Թացս իւր , և ճշմարտութիւն զխօսս
 իւր : Այնպէս հաւատարիմ է 'ի
 կատարել , որպէս խոհական 'ի խոս-
 տանալ . և ոչ առ խուսափելոյ 'ի
 պարտեաց միսի երբէք 'ի խորաման-
 կութի անարժան հաւատարմունք :

Միշտ պատրաստական է ձեռն
 տալ այլոյ , քաղցր և մարդասէր
 ընդելութիւն . բարեմոյն է առանց
 ցածութեան , և շահեցող սրտի բոլո-
 րից : Խելամուտ գտեալ՝ թէ քա-
 ղաքավար կեանք առիթ են փայլ-
 ման լաւութեց , մաքրասէր է ա-
 ռանց պճնուն : Չիք տեսանել 'ի
 նմա երբէք զանկարգ այլափոխու-
 թիս կրից , որ ատելի առնեն զմարդ
 և անբերելի . այլ զուարթ զնոյն
 միշտ վարէ հայեացս՝ անոյշ և ան-
 գորր , սիրուն աջալըջութիւն հանդերձ ,
 որ կից է ընդ անմեղութեան և հան-
 դարտութեան ոգւոյ : Ըստ օրինա-
 կին Սոկրատայ չայլայլէ զդէմս և
 զյեղանակ արտաքոյ և առանին :

Ի պէտս բարւոյ հասարակաց և ան-
ձինն՝ գումն դործէ հանապազ լինել
տէր անձին , յաղթել գթկամակու-
թեց և հաճոյից , և զառաջս առ-
նուլ շարժման բարկութե : Ի դեղ
դարմանոյ այսմ՝ տսէր ոմն յիմաս-
տասիրաց , պէտք են կանխել արթ-
նութ և խափանել , ոչինչ ընդ հատ
'ի հրոյ . վասն զի հանգոյն նմին բոր-
բոքի՝ թէ ոչ շիջուցէ ոք փութա-
պէս :

Առանց շահասիրութե՝ կարեկից
գտեալ մերձաւորին , հեռի պահէ
զանձն՝ ի հարստահարելոյ զաղքատն
պարտաւոր , առաւել յանձն ա-
ռեալ կրել զամ գեան , քան թշուա-
ռացուցանել զոք : Չտայ երբէք աչ-
խատաւորի սպասել վարձու իւ-
րում : Մեծութի և աղնուակա-
նութի համարի չունել պարտս , և
անգանդաղ հատուցանել՝ որոց
պարտական իցէ :

Քաջ կրթեալ՝ ի գիտել զիւր պար-

տիս՝ փոյթ գտանի՝ ի ընուլ զայն
 իբրև ծնող, իբրև տանուտէր, և
 իբրու տէր, առանց խստութեան,
 միանգամայն և առանց վեհերոտու-
 թիւ: Ընդոճինք նորա՝ թէպէտև սա-
 կաւաւորք, բարեբաստիկ զանձինս
 համարին ի ծառայել նմա. վասն
 զի վարի ընդ նոսա առաւել որպէս
 ընդ որդիս, քան որպէս ընդ ծա-
 ռայս: Յերկար ծառայուի նց յայտ
 առնէ զլիուլի վարձատրուի առ ի
 տեսունէ, և զլաւութի տեսուն իւ-
 րեանց. որ ոչն ունի զգաժանութի,
 և ոչ զտարապայման ընտանութի,
 այլ ակնարկէ ի նոսա իբրև ի մար-
 դիկ՝ թէև ստորինս ըստ վիճակի:

Առաւել ակն ածէ ի ծնողաց. վն
 զի ծերութի նոցա, առաւել սիրելիս
 առնէ զնս, և առաւել արժանիս
 ամ խնամոց: Քստմնի ընդ տեսանէլն
 զխորթացեալ զաւակս ոմանց, որոց
 ճոխացեալ մեծութիւն յամօթ հա-
 մարին զազգատոհմ իւրեանց, և ան-

գլխաւնալ զնոսա ձեանան: Պատուէ
 և յարգէ յոյժ զմատենագիրս իւրոյ
 ժամանակի. զի որպիսի և իցեն
 վաստակք նոցա, անձինք նոցա են
 միշտ պատկառելի:

Առաւել շարժի սրտիւ՝ ը բարին՝
 զոր ընդունի, քան ընդ չարիս՝ զոր
 կրէ. և յամ գէտս հնարի ցուցա-
 նել յանդիման ամենեցուն զնշա-
 նակս շնորհասպարտուէ: Յորժամ
 ձեռնհաս իցէ՝ փոխարինէ աւելի
 քան զոր էառն. և փութայ՝ ի լը-
 նուլ զայն, ոչ առ աղատանալ փութ-
 թով՝ ի բեռանց, այլ՝ ի հատուցա-
 նել զիղձ սրտի իւրոյ:

Առատաձեռն գոլով և մարդա-
 սէր և բարերար՝ իղձ լինի առնել
 զամ, որով գոհ և շնորհակալու
 գտանիցին այլք, այլ առանց շատ
 բաղձալոյ այդմ: Քեղեցիկ այս բը-
 նաւորուի՝ որով բերի բարերար լը-
 նել առ ամսին ըստ կարի, առնէ զնա
 պատուական պատկեր տոյ՝ ի վրերկրի:

Մեծապէս մեծ հաճութի իւր
 այն է՝ տալ և յառաջ քան զինդրելն
 իմա՛, կարի՛ աննման անհանճարից
 ոմանց բարերարաց, ոյք կորուսա-
 նեն զամ՝ վարձ չնորհին՝ զոր առնեն
 գծկամակ օրինակաւ. ուր սա յա-
 ւելու նոր իմն յարգ յերախտիս իւր՝
 յարելով՝ ի նոյն զազատական եղա-
 նակ։ Եւ զի չառնէ զբարերարութի՛ն
 ոչ առ սնափառութե՛ն և ոչ առ օգ-
 տածարաւութե՛ն, անիրաւութի և
 ասերախտութի այլոց չկարեն բե-
 րել նմա և ոչ դոյզն ինչ նախատինա։
 Մանաւանդ թէ յայնժամ առա-
 ւել յստակ համարի զիւր առատա-
 ձեռնութի, յորժամ երախտաւոր
 առ ասպաշնորհն գտանիցի։ Բարե-
 րարէ՛ առանց կամելոյ բարերարե-
 րելի։ Չիք բնաւին անձնացոյց լի-
 նել յերախտագործութիս նր, և ոչ
 նշանակ ինչ սլանծանաց. չտայ ինչ
 ումէք ՚ի ցոյցս մարդկան, բայց ուր
 անմարթ իցէ ծածկել զիւր բարի

օրինակ : Անդիտանայ ձախ նորա՝
 ըստ իմն առածի , զոր ինչ առատա-
 ձեռնէ աջ նր : Նման է գետոց մե-
 ծամեծաց , որ լռիկ քերեալ ան-
 ցանէն զերկրաւ՝ զոր ճոխացուցին
 առատ պտղաբերութիւն : Սիրէ նը-
 պաստամատոյց լինել փոխառութի-
 նելով՝ հանդերձ խոհական զգու-
 շութիւն . այլ 'ի մոռացօնս արկանէ
 զայդպիսի խոհեմութիւն , յորժամ
 կարօտութիւն ընկերին է հարկեցու-
 ցիւն : Պարտ անձին վարկանի առ-
 նել այլոց՝ զոր ինչ բանաւոր դա-
 տէր՝ զի այլք ինքեան տրասցեն :
 Որպէս ազատամիտ է առ 'ի նպաս-
 տել այլոց , նոյնպէս և քաջ ճանա-
 չօղ երախտեաց այլոց առ ինքն . վնջ
 և ըստ արժանւոյն երախտահատոյց
 լինի նոցա , և ըստ կարի իւրում փո-
 խարէնս մատուցանէ ծառայութիւն
 և վաստակոց և առաքինութիւն նոցին :
 Նախանձ՝ ախտ անարդ և դար-
 չելի՝ չունի 'ի նմա տեղի : Ազնուա-

կանուծի ողւոյ իւրոյ , և վսեմութի
խորհրդոց իւրոյ , և ուղղութի մը-
տաց՝ տան նմա ախորժ հաճութե
ակնարկել 'ի քանքարս , 'ի յաջո-
ղութս , և 'ի բարեմասնութիւն աշ-
ուոյ : Բարիս խօսի և զոսոխաց իւ-
րոյ , և ոչ միայն օտար է յաղօտա-
ցութեանէն զվայելին նոցա , այլ և
ինքն առաջին գտանի յընծայել նո-
ցա զարդարացի յարգ . և ոչնչայլ
իրաւացի ինքեան համարի , բայց
զիւրյթ լաւ ևս առնելոյ՝ զոր նոքա
բարիօք գործեն :

Հաւատարիմ աւանդատաճ գը-
տեալ գեղեցիկ գեղեցիկ մթերից ,
զոր բարեկամութիւնն գանձեաց 'ի
սիրտ նորա , որչափ ինչ անխոհե-
մութին կամ համարձակութիւն կոր-
դեալ իցեն 'ի սրտէ այլոց՝ ինքն ըզ-
նոյն ամրափակեալ սլահէ յիւրում
ծոցի , և չհանէ ինչ ընդ բերան՝ որ
կարօղ իցէ տալ և զգոյզն ինչ կաս-
կածանս :



Զոր օրինակ արթուն է և զգաստ
 'ի խօսս, նոյնպէս և յեղանակն խօ-
 սելոյ, որ չէ 'ի նմա բռնազբօսեալ
 խմտաթիւք, և ոչ կարի համարձա-
 կութիւնք. քանզի ընտրէ երևիլ մա-
 նաւանդ երկչոտ, քան յանդուգն :
 Չվարէ երբէք զձև վճռական և իշ-
 խանական, որ սեպհական է տգի-
 տաց : Թէպէտև առննթեր կայցեն
 ցուցակութիւնք, ոչ լինի վճռատու
 յիրս՝ որ հային 'ի պատիւ մերձա-
 ւորին, գիտելով թէ քանի անի-
 բաւ են յեղակարծ դատմունքն :
 Չառնէ զոք դատապարտ առանց
 լսելոյ նմին, բերելով յայսմ մասին
 զնմանուն Աղեքսանդրի մեծի՝ որ
 յունկն գնէ ըն միում կողման յա-
 տենի՝ եխից ձեռամբ զմի ունկն,
 ասելով, « Զմիւսն պահեմ 'ի պէտս
 միւսոյ կողման » :

Այր զգաստ՝ որ համեստն կոչի,
 փոյթ յանձին ունի խելամտութիւն
 կրօնի, որպէս նախկին և էական

քանի ըստ սլարտեաց, և օգտակա-
 րագունի և կարևորագունի քան
 զնամ խմաստուն. բայց ներքոյ դը-
 նելով վարդապետուն նորա զմիտս
 իւր՝ առանց գերի լինելոյ մտացա-
 ծին տեսութեց, գիտէ միօրինակ
 ծառայել և վստահ լինել ՚ի կրօն
 իւր: Խմաստնագոյն է և փիլիսո-
 փայագոյն քան զյուլովս ՚ի նոցանէ,
 ոյք զանուն կրեն փիլիսոփայի: Ոչ
 համարի, թէ ճշմարիտ խմաստա-
 սիրութին հաստատեալ իցէ յինք-
 նահաճ աղատութեան խորհելոյ ՚ի
 նիւթ կրօնի, որով ոմանք մերժեն
 զնամ՝ որ չէ ըստ մօի իւրեանց. այլ
 հաստատեալ կայ ՚ի դնել զսկար-
 լոյս քանին ՚ի ներքոյ անսուտ և ան-
 խաբ վկայութեն մոյ: Եւ ևս քան
 զլս ամրանայ յայս անձային հաւա-
 տըս՝ խելամուտ լինելով, թէ ստու-
 գապէս աւանդէ այն զանախեղծ
 վարդապետութիւն վարուց, աղդէ
 զլսութի տիրապէս կատարեալ,

և ընծայէ առաւելագոյն միջոցս ,
առ 'ի լինել ճշմարտապէս անձն
համեստ , սմին իրի պատուիրանք
նորին եւն կանոն գործոց իւրոց :

Աիրթ գոլով և 'ի սկզբունս մարդ-
կութեն՝ ջանայ առնել զիւր բա-
րին հաղորդական այլոց : Եթէ ու-
նի ինչ մի՝ յորում աջողուածն և
մեծութին կարօղ են հանդիսացու-
ցանել զազնուականութի ոգւոյ նո-
րա , այն է կարօղ լինել շատացու-
ցանել զայլս : Առաւել քաղցր , և
օգտակար , և պատուական գործ
վարկանի իշխանական ճոխութիւն
րում՝ շահել զսիրտս այլոց : Վասն
որոյ ոչ երբէք այնպէս գոհ գտանի ,
որպէս յորժամ մասնաւորէ կարօ-
տելոց զիւր բարիս՝ զորս տեսչու-
թիւնն վերին ետ նմա անխտիր 'ի
պէտս իւր և մերձաւորաց : Մեծա-
գոյն բաժնի արժանաւոր գտանի
աղքատութին առաքինի , ծերունի
խօթագին , մանկունի անտերունչ ,

և կարօտութիւն ունին զնախկին ի-
 րաւունս առ երախտիս նր, առանց
 'ի գուրս հանելոյ զայլ ևս տառա-
 պեալս : Պատուէ յանձինս ամ հի-
 քացելոց զմարդկութիւն ցաւագին,
 և փութայ ճեպի ձեռնտու լինել
 նմին, որչափ և ձեռնհաս իցէ կար-
 իւր : Ի կարկառել նոցա զաջ օգ-
 նականութե, չցուցանէ նոցա՝ որ-
 պէս առնեն յոլովք յամբարհաւաճ
 մեծատանց, դէմն խոժոռս . որ
 նկուն առնէ զառօղն, և շարժէ 'ի
 զայրոյթ : Յունայն իսկ արձակելն
 զնոսա՝ սիրողապէս վարի 'ի գը-
 թոյն . և այդ իսկ կարեկցութիւն
 նորա՝ որով ցուցանէ զանձն դորո-
 վել 'ի վերայ նոցա, այնպէս սփո-
 փէ զսիրտս նոցա, որպէս առատա-
 ձեռնութիւնն, օժանդակիչ : Իս-
 կապէս շահ համարի անձին՝ զոր
 միանգամ կարօղ է տալ, և կարի
 բարեբաստ վարկանի զանձն վասն
 կարօղ լինելոյ գնել զերկնից ար-

քայուլթին դիւրագին 'ի ձեռն ան-
ցաւոր բարեաց :

Նախանձայոյզ է իւրումնս պա-
տուոյ , և խնդամիտ ընդ բարի վարկ
այլոց զիւրմէ , ցորչաւի փառքն նոյ
և օգուտ մերձաւորաց զայդ պա-
հանջիցեն , կամ որչաւի պիտանի է
ինքեան : Սիրէ յայնժամ անարատ
պահել զիւր բարե համբաւութի , ուր
թէ ոք անտես առնէ զայսոսիկ , առ-
տոն հարկանէ զօրէնս հոգւոյն նոյ ,
դայլթակղեցուցանէ զմարդիկ , և
արժանի գտանի նամար համարհու-
թէ : Այլ պայծառ ճանաչելով
զիսկութի և զհիմունս ճշմարիտ պա-
տուոյ և փառաց , չդնէ 'ի մտի՝ թէ
առ այս 'ի դէպ իցէ զայրանալ և
խռովել ընդ դոյզն արհամարհանս ,
և շաղախել զանձն յարիւն թշնա-
մոյ , և լինել անմարդի ամենեւին :
Զորէ եթէ պէտք լինիցին՝ փր-
կութե անձին , զսնոտի փառս աշ-
խարհի , և յառի սերտիւ 'ի գեղեցիկ

պատասխանին , զոր ետ Բենեդիկտոս ժեբրորդ պատն առ դեսպան ոք՝ որ ժտէր 'ի նմանէ անիրաւ ինչ իրս . քանզի ասաց , «Եթէ էր իմ կրկին հոգի , մարթ էր ինձ զմին 'ի վտանգ արկանել վասն թագաւորին ձերոյ . բայց քանզի մի միայն հոգի կայ իմ , չկամիմ կորուսանել զայն » :

Էւ է դերաստիճան պատիւ , զոր զգօնն վերագոյն համարի քան զամ , թէպէտև չերևիցի ունել ինչ երևելի , այն է հանգամանք զգաստ և համեստ անձին : Ուղիղ է , և պարզ , և արդարակ , ոչ կամելով խաբել , և ոչ պակուցանել զոք : Լաւուի իւրանսուտ և անխախտ պահի , զի հիմնացեալ է 'ի վերայ կրօնի , որոյ հաստատուն սկզբունք նոյն են միշտ՝ որպէս դատաւոր և վկայ միանգամայն :

Չէ և չէ երբէք անձնամատն 'ի 'ի ցասումն , այլ փառս անձին հա-

մարի՝ անձին իւրում յաղթել։ Ներողամիտ լինի որպէս քրիստոնեայ, ճանաչելով զամ յարգ և զվարձ՝ որ կապեալ են ընդ ներքին անիրաւութեց։ Չցուցանէ իսկ իմանալ զտրմարդութիւն կամ զզրկանս ուրուք, և ոչ հոգայ ինչ զայսպանաց և զպերանաց, նմին իրի արդոյ համարեալ է յաչս գիտակաց զգօն քաղաքավարութիւնորա։ Թողու այլոց ասել զախորժելիս նոցա յիմարաբանութիւն, զգուշացեալ չասել ինքնին. քաջ գիտակ գտլով, զի անարդանք և թշնամանք անկանին միշտ յասելեաց վերայ, և զնոսա միայն անպատիւ կացուցանեն։

Եթէ յոչ կամաց գէպ լիցի ինքեան ունել զթշնամիս, բռնադատէ զնոսա՝ եթէ օրէն իցէ ասել, 'ի սէր իւր, և ոչ այլազգ քննականգիր լինի, բայց բարիս փոխաարելով չարարարաց։ Այն զի 'ի բարերարել այլոց՝ բարի առնէ անձին իւրում,

շահեւով զբարեկամունի, կամ գո-
նեա զբարի անուն առ 'ի մարդկա-
նէ. և որ մեծն է՝ զհատուցումն
առ 'ի յերկնից :

Իմաստունն ոչ խօսի շատ. զի
շատախօսն ոչ ումէք է հաճոյա-
կան, բայց միայն անմտաց : Գովե-
լին կենակցութիւն գիտէ խօսել և
լսել 'ի գէպ ժամու. այլ առաւել
լսող լինի՝ քան խօսող : Զի թէ-
պէտեւ ջան դնէ չխոտորիլ ծայրա-
յիդ, այլ սակայն ընտրէ մեղադրիլ
վն սակաւախօսուն քան բազմաբա-
նութն : Խորշի յանպէտ վիճմանց .
վն զի հասարակօրէն լինի յայնժամ
կորուսանել առաւել զսէր, քան
թէ շահել զճշմարտութի :

Իրագէտ գտեալ յանձին փորձոյ
և այլոց՝ թէ գիւրին է յոյժ սխա-
լել 'ի բանս, որոճէ յերկար 'ի սըր-
տի՝ զոր խորհի բարբառել, և ըզ-
գոյշ լինի չասել ինչ՝ որ կարող իցէ
գառնացուցանել զւծ, կամ զմար-

գիկ, և փնաս ինչ բերել ինքեան
 կամ այլոց: Աշուէլով նորա կանխաւ
 'ի կշիռս ընտրուէ զամ' զոր հան-
 դերձեալ է ասել, չունի սէտս սո-
 վորականին այնմ չքմեղութե, թէ
 ոչ այդպէս կարծէի: Տի' նա ունի
 շնորհս իմն սիրելի լինելոյ բանիւք
 իւրովք: Այնպէս գեղեցիկ վարի,
 զի 'ի կենակցուէ քաղէ զհաճունի
 զանձնէ իւրմէ, և զոչն լինել ան-
 հաճոյ այլոց: Գիտէ յարմարել զին-
 քըն բնաւորութե բոլորից և պէս-
 պիսութե վիճակաց, որչափ ինչ
 թողացուցանեն ինքեան վայելչու-
 թիւն և պարտականութիւն: Օտար
 գոլով 'ի պաշտելոյ զանձնասիրութի
 դժկամակութե այլոց՝ միշտ 'ի համա-
 րի ունի զոր ինչ այլք ասեն, և որ-
 պէս թէ'ի փոխ տայ նոցա զիւր ոգի
 'ի մեծացուցանել զնմ: Միշտ զը-
 ւարթահայեաց գտանի տեսիլ կեր-
 պարանաց նորա, և ձև բանից նորա
 միշտ է քաղաքավար, քաջ գիտակ

լինելով թէ այս են գեղեցիկ հնարք
սիրելի լինելոյ ամենեցուն :

Օգտէ յոյժ 'ի մեծ համարել զնա
և 'ի սիրելի առնել զկենակցուն 'նր
ունենի իւր զբարի բնաւորութիւն ,
որով 'ի լաւ անգր դատաստան առ-
նէ զայլոց , և իրաւունս տայ տկա-
րուն նոցա , և յարգէ զաւուրան ,
ոչ գիւրաւ հաւատալով զոմեքէ
ախտաւոր գոլ , վասն զի ինքն է
անախտ : Այլ ոչ վասն այսորիկ
յանզգաստից վատահ լինի 'ի վերայ
ամենեցուն . այլ թաքուն պահէ
յինքեան և եթ' զոր 'ի գէտ իցէ նմա
լուել :

Որպէս ոչ կամի միտլ յիրա այլոց ,
նոյնպէս և ոչ զիւրոցն խօսի ընդ
այլս : Ծածկէ զառանձին շահս ան-
ձին , այլ առանց այնպիսի ծածկա-
սիրուն' որ գթկամակեւ լին է , և ա-
ռիթ բանալոյ՝ զոր պէտք էին թա-
քուցանելոյ : Բացաւիայլ է կերպա-
րանն , այլ վակ շրթունքն և սիրտն :

Թէպէտև մեծատոհմ իցէ և մեծ
 ատուեն յոյժ, այլ ոչ սովիմք նա և
 ամբարտաւան և փառասէր. վասն
 զի բարձրամտուն է նշանակ՝ Թէ
 չէ այնպիսի, որպէս երևել կամի.
 և չիք ինչ այնչափ հեռի յարժանա-
 ւորութիւն գովուէ, որպէս հպար-
 տութիւն: Գիտել գիտէ, Թէ կա-
 րևոր է պահել զիրաւունս աշտիճա-
 նի իւրոյ, և զպատիւ անձին, այլ
 առանց ամբարհաւաճութիւն: Սմին
 իրի չպարծի երբէք ընդ աղնուա-
 տոհմութի իւր, և ոչ ընդ ընչեղունի
 իւր. այլ ցուցանի գեր ՚ի վերոյ
 քան զայս ամ անյիշատակութիւն:
 Չգովէ իսկ բնաւ զուշիմութի իւր
 և զհանճար, և ՚ի միտս անգամ
 չանկանին նր արժանիք անձինն.
 մանաւանդ Թէ ինքն միայն անդի-
 տանայ զսոսին, վասն որոյ և չխօսի
 ինչ: Մեծաշուք բարեհամբաւու-
 թիք և գեղեցիկ աջողուածք գոր-
 ծոց իւրոց չտան նմա կորուսանել

զիւր պարկեշտութի . և այնպէս իմն
 թուի՝ թէ ինքն անգէտ է իրացդ :
 Որչափ և բարձրանայցէ , սնապար-
 ծութի չվերանայ երբէք ընդ նմա .
 ուր ամ ոք հռչակ հարկանէ զբա-
 րեբաստութի նորա . և այն՝ վասն
 զի տեսանեն զնա ոչ բլշակնեալ նո-
 վին , այլ առաւել ակնյայտնի նըշ-
 մաբեն , զի պահէ 'ի մէջ այնչափ
 աջողութեամբ բախտի զպարզութի
 վարուց իւրոց , և զքաղցրութի և
 զվայելութի բարեմոյն բարուց ,
 որ սովոր է անհետ լինել յայնպի-
 սութեմ պահու :

Եթէ յանկարծ հասանիցէ նմա
 ձախողակ ինչ , և պատճառ վըշ-
 տաբեր յոյժ , կամ կորուստ անգար-
 մանելի , յիւրումն առաքինութե
 և 'ի կրօնասիրութե դտանէ միշտ
 դեղ դարմանոյ ընդդէմ ծանր ծանր
 վշտաց , և զդենու զօրութի նոր առ-
 'ի զդէմ ունել ևս ծանրագունից :
 Յանձին նորա է տեսանել զկամաս-

տունն զառ ՚ի Սենեկայէ նկարա-
գրեալ՝ որ գօտէմարտեալ ընդ բախ-
տի՝ նշան յաղթուէ կանգնէ արիա-
կան ոգւով. այն իսկ է տեսարան
պանծալի՝ ապշեցուցիչ որդւոց
մարդկան։ Ո՛չ որպէս թէ ունիցի
սա յայն դէպս զծաղրականն զան-
դդայուի իմաստնոց հեթանոսաց,
ոչք մեծաբանէին տեսանել առանց
ահալիւտ լինելոյ զգլորդիւն և ըզ-
կործանումն համաշխարհական։
Այլ զի թէպէտև տխուր պատա-
հարք և ուժգնուի ցաւոց շարժեն
զսիրտ սորա, բայց ոչ սրտաբեկեն,
վշտագնի, բայց ոչ խռովի. վերա-
դոյն է ամ անցից, վտան զի գիտէ
ներքոյ արկանել նոցա զանձն իւր.
հանապաղ համակամ և հլու ընծայ-
ելով զինքն ամի, զոր տեսչութիւն
այ տնտեսէ զնմանէ։ Անիրաւունն
գլխովն որդւոց մարդկան առ նա՝
ոչ բերէ նմա զարմանս. վտան զի
արդէն պատրաստական կայ ինքն.

և 'ի թշուառութիւնս իւր չինդրէ
 զառ 'ի յայլոց կարեկցութիւն, և ոչ
 ձանձրացուցանէ զոք՝ պատմելով
 զաղէտս իւր. վասն զի գթուարին է
 յերկար քանքարտալ առանց տաղու
 կացուցանելոյ զլսելիս . և բազում
 այն է, զի առաւել ամօթ բե-
 րէ՝ քան օգնութի՝ ազդէլն յայլս
 զառ ինքն կարեկցութիւն : Հաստա-
 տուն և քաղցր միսթարութի գտանէ
 նա 'ի գիրկս ւայ միայն . նմին իրի
 չնեղէ վայրասպար զմերձակայս՝ վն
 նեղեալ գոլոյ իւրոյ . և թէ չկարէ
 չղգալ զաղէտս իւր, գէթ զգուշա-
 նայ զգացուցանել զայնայլոց : Համ-
 բերուք տանի պակասուէց նոցա,
 ընդ որս հարկ է նմա կենաց կցորդ-
 լինել . գուն գործելով միանգա-
 մայն ըստ կարի, զի մի կարօտ լիցի
 և ինքն ներողամտութեւ այլոց : Մա-
 նաւանդ ջանայ հանապազ՝ որչափ
 և կարէ՝ ուղղել յանձին, զոր ինչ
 գիտէ անհաճոյ լինել այլոց, և խո-

հարհէլ զանձն լաւագոյն օրինակաւ
 'ի կամս նոցա, գիտելով՝ թէ չիք
 ինչ այնչափ այստանելի, որպէս սըն-
 դիլ առ յինքն ձգել զամենեւին, և
 չկամել երբեք յարմարել զինքն այ-
 ւոյ :

Չարիք և կարիք՝ յորոց անկարա-
 նայ 'ի սպառ ազատանալ առաքի-
 նին, տան նմա կարեկցաբար բե-
 րիլ առ այլս : Նեղեալքն 'ի թը-
 շուառուէց, առաւելապէս բարե-
 կամք և ծնողք իւր, գտանեն միշտ
 սփոփութի 'ի լաւուն սրտի նորա,
 և ձեռնտուութի 'ի բարերար բնուն
 նորա, և նեցուկ ամբուն 'ի մտեր-
 մութի նորա : Այնպիսին հնարի
 կամ անձամբ կամ 'ի ձեռն այլոց,
 որչափ և ձեռնհաս իցէ՝ առնել բա-
 րիս, առանց ստնանելոյ ումէք եր-
 բէք : Չվարէ նա զիւր կարողութի
 կամ զմեծութի 'ի կողոստել զորքս
 և զայրիս, 'ի հարստահարել զան-
 աւագս, 'ի կոխան առնել զտառա-

պեալնն . այլ առաւել ցանկալի էր
նմա ընչեղ և մեծազօր լինել՝ առ 'ի
կարօղ լինելոյ սաշտախն կալ և
ձեռն տալ ամենեցուն :

Ուշ եդեալ 'ի դիտել զսպասա-
սուծիս իւր առ միւսանդամ չան-
կանելոյ՝ միա դնէ առաւել զանձն
իւր ուղղել՝ քան զայլս . և ցորչամի
սլարտական իցէ յանդիմանել զօր
կամ սլատուհասել , քաղցրութիւն
իւրիք և լաւաբարոյութիւն առնէ զայդ :
Թերութիւն մարդկան՝ յորս ակնարկէ
իբրև 'ի տխուր ժառանգութիւն ողորմ
մարդկութեան , շարժեն զնա 'ի ցա-
ւակցութիւն : Եւ յերաւի . միթէ կա-
րիցէ՞ ոք 'ի խորս իջանել սրտի իւ-
րոյ՝ առանց նշմարելոյ անդ զսկըզ-
քունս ամենայն տկարութեց , զորս
յայլս ստգտանէ : Սորին վասն նա-
խանձաւորութիւն իւր՝ զոր ունի ցու-
ցանել 'ի յանդիմանելն , չէ՞ և չէ՞
երբէք ժանտ կամ դառն , և կամ
խիստ . զի այդոքիկ չեն իմիք սիւ-

տանացու, բայց 'ի խստասրտութի
տանեւ զյանցաւորն: Ի կիր արկա-
նէ զտոկունութի՝ երբ պիտոյ իցէ,
այլ ոչ երբէք զզայրոյթ սրամտուն.
վասն զի բարկացողն պատժէ յան-
ձին զայլոյ յանցանս, և ոչ եթէ
ուղղէ զնոյն:

Զգօնն գովիչ լինի այլոց մտա-
դիւր. այլ չէ զեղև 'ի գրուպաիս:
Արժան դատի ըստ արժանեաց և
ըստ առաքինութեւ և եթ հատու-
ցանեւ զգովութեա, և զայն պար-
զութիւ և անկեղծութիւ՝ ըստ յստա-
կութեւ սրտի իւրոյ: Զոր օրինակ
վասն լաւութեւ ձրից իւրոց՝ որ 'ի
բնութիւ և որ 'ի բարեբաստութիւ,
չունի մեծ ինչ վարկ զանձնէ իւր-
մէ, սոյնպէս ևս չակնարկէ արհա-
մարհանօք ընդ նուազութի նորին
'ի սիրելիս իւր, և ոչ ցասնու՝ բայց
միայն ընդ ախտաւորութի: Թէև
խնդրիցէ սիրելի լինեւ և ակնածե-
լի՝ մանաւանդ յարդոյ արանց, 'ի

տալ անդ զնշանակ իւրոյ յարդի
առաջի անարժան եղելոց՝ ջանայ
չլինել ատելի սւմ և իցէ իւլիք ար-
համարհութիւն . վասն զի առելուն
աստի յառաջ եկեալ է անդարմա-
նելի քան զսւմ , և առաւել կարօղ
են թշնամիք ինասել մեղ , քան օգ-
տել բարեկամք :

Կատակք և խաղք բանից չընդ-
ոստուցանեն և չխառլեն զնա եր-
բէք . զի սիրտ նորա է բարեկարգ ,
որ զսւմ ինչ 'ի լաւ անդր առնու .
և ոչ այլայլի իբրեւ ընդ չար՝ տալով
զսուտ մեկնութիւն բանից և գործոց
այլոց : Եւ եթէ ծաղր խի առնիցի
կսկծելի բանիւ , կամ զգօնութիւն
չիմանալ կարծեցուցանէ , և կամ
ճարտարութիւն 'ի գերեւ հանէ :

Անձն զգաստ և զգօն խորշի յա-
ռանձին ընտանութեց , որք կարեն
կամ ապականել զսիրտ , և կամ
խանգարել զոգին : Ո՛րչափ և ա-
խորժ թուեսցի ընկերութիւն ոմանց

ոմանց անկրօնից և խառնակեցաց :
 այնչափ առաւել երկնչի 'ի նոցա-
 նէ : Եւ ո՞ր գիտէ լաւ ևս ընդեւ-
 ցուցանել զմեզ 'ի սիրել և յընդու-
 նել զսկզբունս բարեկամաց մերոց ,
 ուր հաճութիւն զոր ունիմք 'ի կե-
 նակցիլ ընդ նոսա՝ տայ մեզ առ-
 փոքր փոքր լաւ համարել և զոր
 անգոսնելի իցէ 'ի նոսա : Սմին իրի
 զանգիտէ նա , թէ գուցէ առաւել
 ասպականեսցի յասպականեալ ըն-
 թացից նոցա , քան եթէ ահն ու-
 նիցի ձգել զնոսա իւրև յառաքինու-
 թի . յար և նման այնմ , զի սլտուղք
 արդէն փուտք՝ տան լաւացն զիւ-
 րեանց փտութիւն աննորոգելի : Նո-
 վին սլատճառաւ՝ ոչինչ ընդհատ
 յերկիւղէ տաղտկութե և անհամ-
 բերութե , խոյս տայ և ևս 'ի կե-
 նակցուէ շաղաւաշուրթն և իմաս-
 տակ արանց . և զի ախմարութիւ և
 իմաստակութիւք թուին նմա կա-
 ըի ծաղրականք յայլս , նմին իրի



դուն գործէ անձնասպահ լինել ի
բրև 'ի թերութեց դէմ ընդդէմ ե-
ղելոց իւրումն սլարդութե և հա-
մեստութե :

Իմաստունն և խոհականն յըն-
տրութե անդ բարեկամաց՝ խնդրէ
ոչ զբաղումս ունել, այլ զլաւս :
Ակնարկելով 'ի բարեկամուի անդր
իբրև 'ի կարի սլատկառելի ինչ և
սլատուական յոյժ յոյժ, որ չէ ծա-
խելի շռայլաբար, իրաւամբք դնէ
'ի մտի՝ թէ ուր իցեն բազմութիւնք
բարեկամաց, նուազ է անդ բարե-
կամութի : Սմին իրի չկամի զբա-
ղումս, այլ զայնոսիկ ևեթ՝ որք
ստուգապէս արժանիք իցեն սի-
րոյ : Եւ չընծայէ նոցա զիւր վըս-
տահութի և զբարեկամուի, եթէ
ոչ յետ ընդերկար փորձոյ. վասն
զի ունի տալ նոցա զայն ցերկար
ժամանակ. իբր զի որպէս դժուա-
րաշարժ է յընդունել, նոյնպէս և
'ի թողուլ զբարեկամս : Ոչ ուրեք

է անողորբելի, բայց միայն ընդդէմ
ախտի, վասն զի բարեկամութիւն վատ-
թարաց է մնասակար, և բերօղ ան-
սպասուութիւն : —\

Իրազեկ գոլով թէ առ 'ի լինե-
լոյ բարեհամբաւ սխտի կենակից
լինել ընդ արդոյ անձինս, խնդրէ
զընկերութիւն և զառնչութիւն ընդ հա-
մեստս 'ի մարդկանէ, և այն՝ նա-
խապաաիւ առնելով միշտ զզուգա-
հաւասարս իւր՝ քան զորս իցեն
կարի վերագոյն կամ կարի ցածա-
գոյն քան զինքն, վասն զի ընկե-
րութիւն յետնոցս անսպաաիւ առնէ
զինքն, իսկ առաջնոցն՝ գերի նո-
ցա, կամ արհամարհ յաջս նոցա :

Այր զգատտ և սլարկեշտ ոչ եր-
բէք ասէ ինչ, որ կարող իցէ մնա-
սել բարեհամբաւութիւն այլոց : Գի-
տէ քաջ, զի չաբախօսութիւնք եր-
բէք երբէք եղեալք անդուռն բե-
րանով առանց որոճելոյ զհետեանս՝
հասարակօրէն կարեւոր խոցեն, և

ոչ իսկ անգիտանայ, թէ մեծ մասն
 թշնամեաց է գրեթէ միշտ յառաջ
 եկեալ 'ի չարութիւն կամ յանխո-
 հեմութիւն լեզուի: Սմին իրի ախոր-
 ժէ ասել զայլոց՝ զոր ինչ լաւութիւն
 նշմարէ 'ի նոսա, և լուէ զչարիսն,
 եթէ ոչ 'ի վերայ կայցէ պատճառ
 'ի վեր հանելոյ՝ հարկեցուցիչ ամ
 իրօք: Եթէ պարտ վարկանիցի խօ-
 սել երբէք զմոլութեց և զսակա-
 սութեց որդւոց մարդկան, զգոյշ
 լինի չտալ 'ի դուրս զոք յանուանէ:
 Թող զորս հրապարակաւ վատա-
 նուն իցեն՝ եղծիչք համաւոյ ան-
 ձանց իւրեանց: Սիրէ բարիս խօ-
 սել և զիւրոց թշնամեաց անգամ,
 և որ մեծն է՝ խնդայ, յորժամ և
 այլք բարիս բարբառեսցին զնոցա-
 նէ: Ոչ միայն չասէ չար զայլոց,
 այլև չթողու իսկ այլոց խօսել ա-
 ռաջի իւր, որով և ինքն իրաւունս
 ստանայ՝ զի ոչ ոք չարախօս լինիցի
 և զինքենէ:

Աի ազնուական խորհրդով ոչ
 միայն յետին ցածուի համարի զխա-
 ծատումն հեռաւորաց, այլ և այնմ
 գիտակ է՝ թէ չէ՞ օրէն այսպա-
 նել և զյանգիմանակացս : Ընդ
 խաղ ինչ ասէ երբեմն՝ ի զուարճու-
 թի ընկերութե . այլ այնպէս՝ զի
 ամենեքին խնդայցեն ընդ նմա , և
 մի ոք իցէ՝ որ լայցէ . իբր զի հեռի
 է ամենայնիւ յերգիծաբանից ան-
 տի , ոյք լաւ համարին կորուսանել
 զբարեկամ՝ քան յետս կալ՝ ի խեղ-
 կատակութենէ իւրեանց : Թող զի
 ճշմարտեալ գիտէ , թէ զգուշանալն
 երբեմն ի ծախելոյ զբովանդակ ո-
 գին՝ է յայտնի նշանակ , թէ շատ
 ոգի լաւութե բունեալ կայ անդ :

Օտար գոլով յամբարհաւած ո-
 գւոյ անմտաց , որ չկամին երբեք
 խորհուրդ հարցանել , կամ ընդու-
 նել զայլոյ խրատս . ոչ մոռանայ՝
 թէ մարգկայինս տկարութի միշտ
 դեղւի ընդ լոյս և ընդ խաւար . նմին

իրի ոչ բուռն հարկանէ ղկարևորաց
 առանց խորհրդակցութե ընդ իմաս-
 տուն և ընդ հանճարաւոր անձինս :
 Եւ եթէ խորհուրդ տայցեն բարե-
 կամք՝ թէ անվրէպ է քո մտածու-
 թիդ , փոյթ 'ի մէջ առնու քաջ ըն-
 արութի առնել ընդ բարեկամ և
 ընդ մարդէլոյդ : Քննէ և որոճէ զա-
 ռեալն զխրատ , համարելով՝ թէ
 թէպէտ և իմաստուն մարդոյ է խոր-
 հուրդ հարցանել յայլոց , բայց չէ
 միշտ բարի 'ի վար արկանելն զայն :
 Առաւել խորհրդառու լինի՝ քան
 խորհրդատու . վասն զի լաւ է միշտ
 խրատ առնուլ քան տալ : Յաւէտ
 ևս 'ի դատս կարևոր վարկանի խոր-
 հուրդ հարցանել 'ի քաջահմուտ
 եղելոց , և ոչ միտի յայն դիւրաւ .
 վասն զի հեշտ է սկիզբն առնել այնմ՝
 քան 'ի գլուխ տանել , և առանց
 ցուցանելոյ զերկիւղ ինչ՝ հնարի
 յիւրմէ կողմանէ չմտանել ընդ ու-
 մեք 'ի դատ :

Առանց կանխաւ երկմտելոյ կամ
կասկածելոյ ոչ լաւ համարի հա-
ւատս ընծայել ամենեցուն, մա-
նաւանդ անժանօթ եղելումն. վա-
րէ միշտ զխոհական ծանրութիւն և
առ բարեկամս գլխովին, մինչև յետ
բազմապատիկ փորձոյ արժանի գըտ-
ցին աներկբայ վստահուէ իւրում:
Ահն ածէ բարեկամութե բոլորից,
բայց չվստահանայ դրեթէ և ոչ
միումն. վասն զի սակաւք են՝ որ
կամիցին և կարիցեն օգնել, ուր ա-
մենեքին մարթին փնասել:

Անվստահ է և յանձն իսկ իւր և
'ի սիրտ իւր, որ կարի դիւրապատ-
րաստ է անձնամասն լինել, և թո-
ղուլ զինքն յաղթիլ 'ի խաբեպատիր
իրաց: Չանդիտէ 'ի սայրասլտք նե-
տից սիրոյ, և 'ի փախուստ աճա-
պարէ, որով լինի անշուշտ յաղթող
հանդիսանալ: Չէ յանդուգն յանձ-
նապաստան, որպէս թէ կարող իցէ
յաղթել անձին զօրութիւն ամ գծուա-

րին սրատերազմաց . այլ խնդրէ ա-
ռաւելապէս զառ 'ի յերկնից օգ-
նականութի , որ ամենայնիւ հար-
կաւոր գտանի ընդդէմ այնպիսի
թշնամեոյ , որ դիւրաւ յաղթէ սո-
վորաբար մերումն տկար խելաց՝
յորժամ 'ի մեզ թողեալ լիցուք :
Միթէ յետ տեսանելոյ զողորմ գը-
լորումն Խմաստնագունին 'ի թաղա-
ւորս , և զայլոց բազմաց՝ որոց ի-
մաստութիւն ընդհարեալ յայս ժայռ՝
յօրհասական 'ի մահ վերաւորեցաւ ,
կարօղ իցէ այլ չերկն չեւ ևս քան զևս :
Բստմնեւ ի երևի նմա և ախտ
գինեհարուն . վասն զի միշտ գող-
ցես համախոհ գտանի ընդ հեշտախ-
տութե : Եւ յոլովակի գիշատէ ընդ
իւր զբազումն , և յանկարծ խար-
դաւանէ զնոսա 'ի խորխորատ , զոր
նա փորեաց հետ զհետէ 'ի ներքոյ
գողգոջոտ ոտից հետևողաց զկնի
անմտուն նորա : Ապա ուրեմն ըզ-
գաստն և զգօնն ըմպէլ ըմպէ զգի-

նի առ զօրացուցանելոյ զխելս , և
 ոչ վասն կորուսանելոյ . վասն զի
 ամօթ մեծ գրէր անձին յայնպիսի
 զառաժանիլ վիճակ , յորում ոչ ևս
 լինէր նմա որոշիլ յանբանէ , եթէ
 ոչ առաւելագոյն անկարգութիւն և
 մոլեգին գաղանուք . կամ թէ նմա
 նօղ լինէր մանկան տղայոյ անհե-
 թեթ ընթացիւք :

Խաղայ երբէք երբէք . և այն՝
 'ի հաճել զայլոց հրաւերս՝ քան
 թէ զիւր յօժարութիւն : Բայց չէ
 այնպէս յիմար , մինչև 'ի պատճառս
 խաղասիրութեան վատնել զիւր ժա-
 մանակ և զգոյս և զառաքինուիս :
 Արգելեալ գիտէ զամենայն խաղս
 կապեալս ընդ լոկոյ բախտի , յորս
 անմարթ է միսիլ առանց յանցաւո-
 րութեան կամ դժկամակութեան :

Չամիաւոր գտեալ 'ի քուն , և
 'ի կերակուր , նոր ոյժ զգենու յայս-
 ցանէ , և տոկուն առողջունի , զոր
 մարթ էր այլայլել կամ կորուսա-

նե՛լ տալով զանձն յանչափութիւնս :
 Զգոյշ լինի մանաւանդ 'ի շուայ-
 տութե՛լ , վասն զի զեղխութի կե-
 րակրոց 'ի թոյն փոխէ և զառողջ-
 արարս 'ի հոցանէ : Աւնու միայն
 զայն ճաշակ քաղցրութե՛ն , զոր ետ
 օրինադիրն բնութե՛ն ան . ոչ 'ի սակս
 զգայական ցանկութե՛ն , այլ 'ի կա-
 րևոր սէտս սննդեան : Միանգամայն
 սփռուի փակ զզգայութիւն և մաքրա-
 զարդէ . վասն զի հարկաւորեալ 'ի
 մատակարարել 'նոցա զպիտանիս 'ի
 սնունդ , ուտէ ո՛չ 'ի հեշտանալ ,
 այլ յարծարծանել զզօրութիւն իւր ,
 և 'ի կալ մնալ 'ի վիճակի կատարե-
 լոյ զսարտս իւր : Յարդն սլառճա-
 ռաց զայսօրինակ աղնուացուցանէ
 զիւր գործողութի :

Եթէ ասորժէ երբեք խաղալ ,
 քանզի առաքինութիւն չէ թշնամի
 անմեղ և կարգաւոր զբօսանաց ,
 առանց կրից առնէ զայդ՝ աղնուա-
 բարոյ իմն հանդարտութե՛ն . իմն այն-

պէս, զի աջող կմ՝ ձախող եւք խա-
ղուն չայլայլեն զնորա գէմս. և որ-
պէս շահն՝ նոյնպէս և կորուստն
նոյն միշտ գտանեն զնա : Զգուշա-
նայ ճշուցանել 'ի խաղի անդ տմար-
դի յամառուն ինչ 'ի պնդել զիւր ի-
րաւունս ընտրէ առաւել ատղի տալ
երբեմն օսոխի իւրում, քան ըստ
գտանելի լինել 'ի կամիլն միշտ յաղ-
թող լինել յիրաւունս անձինն :

Ի մանկուէ ատեայ զնայլուէ,
որ ունի կապտել զնա յընչից կարե-
ւորաց 'ի գիւրուի յերկար կենաց,
և 'ի ծերութե ոչ խնդրէ կուտա-
կել զգրամս. զի գիտէ՝ թէ չիք ատ-
ղի շատ երկնչելոյ 'ի պակասութե
պիտոյից, զի սակաւ աւուրք կե-
նաց մնան նմա : Զամենայն ժամա-
նակս իւր ջանայ միօրինակ հեռի
լինել յանմիտ շռայլուէ, և 'ի փրցուն
ազահուէ, վասն զի անդ վախճան
հասանէ առաքինուէ, ուր սկիզբն
առնէ առաւելազանցութի :

Ճարտար գիտէ զյարգ ժամանա-
կին՝ խմաստութիւնն 'ի նոյն ագահե-
լով, և գուն գործելով 'ի շահ վա-
րել զամենայն վայրկեանս նորա :
Սմին իրի հանապազ զբաղեալ է յիրս
ինչ . և ծանր է յոյժ նմա կալ տ-
ռանց հաստատուն գործաւորու-
թիւն : Վասն որոյ անգործունն , որ
տանջէ զամենայն մարդ ոչինչ ընդ-
հատ 'ի տրտմութիւն , և իշխէ տանել
զիւր թոյն մինչև 'ի գահ արքունի ,
չիշխէ մերձեւսլ առ խմաստունս .
որոյ լցեալ օգտակար , և առաքինի
զբաղանօք զամենայն ընթացս կենաց
իւրոց , նոքիմք կազմէ զոսկի շրջ-
թայաշարս ճշմարիտ զուարճութեց :

Զգօնութի իւր ոչ տխուր է , և
ոչ մարդաստեաց , այլ միշտ խնդամիտ
և սիրելի . ոչ որպէս թէ ունիցի
զուրախութիւն անշնորհ նման յիմա-
րուն . այլ զայն ախորժելի և հան-
գարտ զուարթութի , որ տայ յան-
ձին զգալ զբաղցրութի բարեւա-

ւութի իւրոյ : Զուարճուիք նորա
 ունին և զայս ևս առաւելութի, զի
 եւն մաքուր և յստակ, զի ոչ ձգեն
 զհետ իւրեանց զպատիժ կամ ըզ-
 խայթ խղճին : Ոչ այլազգ վարէ
 զնոսին, եթէ ոչ որպէս ինչ մի կազ-
 դուրիչ տկարութի իւրոյ կարգեալ
 'ի բնէ, և ոչ իսկ տայ զանձն 'ի զը-
 ւարճալիս, բայց յետ կատարելոյ
 զպարտս իւրոյ վիճակի : Անհրա-
 ժեշտ օրինօք անձնատուր 'ի պար-
 տականութիս իւր՝ չհանգչի սիրտ
 նորա եթէ ոչ լըցէ զամենայն լիով :
 Անդորրութի ոգւոյ ծագէ 'ի նմա
 ստուգութի 'ի ներքին վկայութի
 մաքուր խղճի մտաց, որով վայելէ
 զնա կատարելագոյնն ամենայն հա-
 ճութեան, այն իսկ է անստգիւտ քտա-
 նիլն : Եթէ գիպեսցի նմա երբեմն
 մարդկօրէն 'ի մոռացօնս արկանել
 կամ անհոգանալ յայն ինչ՝ յոր
 ճշգիւ պարտաւորեալ իցէ, ոչ նե-
 րէ անձին իւրում՝ որպէս այլք առ-

նեն , այլ փութայ դարման տանել
 ֆնասուն ըստ կարի վաղադոյն : Կ

Միշտ գոհ գտեալ զարարէ բը-
 նութե , և միշտ օրհնաբանիչ նորա
 յամենայն 'ի գէպս բախտին , յա-
 մենայն անցս պահէ զայն չափաւո-
 րութի բաղձանաց , որ սեպհական
 է առաքինեաց . իբրև աղբիւր ա-
 կանակիտ ճշմարիտ երջանկութե՝
 զորոյ զճաշակ մարթ իցէ առնուլ
 յաստիս : Մեծ բարի զայն վար-
 կանի , զի մի՛ սաստիկ տենչ ունիցի
 իմեք , և գիտացէ 'ի սահմանի պա-
 հել զանձն : Այս չափաւորութիւն
 ազատ կացուցանէ զնա 'ի յոլովութե
 պիտոյից , զոր ըստ մտի հնարեցին
 որդիք մարդկան : Զխմոտատասիրին
 երկրորդէ բարբառ . « Բաբէ որչափ
 իրք են , որք չեն ինչ ինձ պիտոյ » :
 Շատացեալ այնու՝ զոր ունի , չկա-
 մի փոխել զիւր սակաւապիտութի
 ընդ փքալից ճոխութե :

Շողիւն մեծութե և փարթա-

մուէ ոչ զօշոտէ զաչս խմաստնոյն .
 վասն զի դիտէ նա տալ զարդարացի
 գին մարդկեղէն իրաց՝ քաջ ճա-
 նաչելով զունայնուի նոցա : Ազատ
 'ի միառասիրութի , և շատեալ իւ-
 րով նուաստութի , ոչ յօժարի բարձ-
 րանսլ և վտանգիլ յառտիճանս ա-
 ւագաց , և դնիլ յարհամարհուի :
 Ոչ հառաչէ երբէք 'ի պատիւ ինչ
 վսեմական , և ոչ յանձն առնու ,
 եթէ ոչ յառաջ ձգեսցի 'ի ձրից
 անձինն , կամ հրաւիրեսցի 'ի հրա-
 մանաց վերնոց : Փախչի յաւագու-
 թէց՝ քան եթէ 'ի խնդիր ելանի-
 ցէ . և երկնչի միշտ 'ի վախից՝ որ
 անդ գտանին , քան եթէ ամօքիցի
 յօգտակարութեց նոցա :

Ոչ ցանկայ ստանալ ինչս բա-
 զումս . վասն զի սովորաբար նոքիմք
 ընի ստանալ և զբազում նեղու-
 թիւնս : Անհանգիստ առնեն ըզ-
 մարդ 'ի խնդրելն զնոսին , և ոչ շա-
 տացուցանեն 'ի ստանալն . և ցաւս

ևս 'ի վերայ ածեն 'ի կորուսանելն :
 Արդ զիարդ ցանկասցի նոցին : Մի-
 թէ ոչ ունի ինքն յանձին իւրում՝
 զոր ինչ նոքա խոստանան , այլ ոչ
 տան : Բայց ոչ անդոսնէ և զինչս
 գլխովին . քանզի յոլովակի 'ի բա-
 րոյ մասին գտանին , և մարթին
 բարեոք անտեսիլ : Ոչ համարի՝ թէ
 ճշմարիտ զգօնութին եդեալ իցէ
 յարհամարհելն և եթ զինչս , և չա-
 սէ իսկ զայդ . բայց չդնէ 'ի մօտի ,
 թէ երջանկուի իւր կախեալ կայ-
 ցէ զնոցանէ . վասն զի ոչ յայլ ինչ
 պիտանացու համարի զինչս , այլ
 'ի պէտս կարեորս :

Այս խորհուրդք են առն իմաս-
 տնոյ : Բարի համարի զամենայն
 արարածս նայ 'ի վերայ երկրի . այլ
 ոչ արժան գատի մարդոյ դնել 'ի
 նոսա զիւր երջանկութիւն , 'ի միա
 առնու՝ թէ ան զհոգի մարդոյ ա-
 րար մեծ յոյժ , և անյագ 'ի բաղ-
 ձանս սրտի իւրոյ , մինչև չնուլայ .

ըով իւրք, բայց միայն անսահման
 իսկութիւն բարձրելոյն. և այս իսկ
 անսահմանութիւն յոր բերին ուխտք
 սրտից նորա, երաշխաւոր լինի ին-
 քեան առ իմաստասիրել, թէ աղ-
 ցաւոր և անցաւոր բարիք կենցա-
 ղոյս չեն կէտ նպատակի ընթացից
 իւրոց: Այսու օրինակաւ ամբար-
 ձեալ զխորհուրդս և զյօժարուիս
 իւր մինչև յաթոռն նոյ, պաղատի
 առ նա՝ առաքել առ ինքն զճառա-
 ւոյն իմն յիւրմէ ծայրագոյն իմաս-
 տուէ, որով տնտեսին տիեզերք ա-
 մենայն. ուն զի մարթասցի զգօնութիւն
 ճանապարհ հաստանել ընդ մէջ վը-
 տանդից և մթուէց ողորմ կենցա-
 ղոյս, և ողջանդամ հաստանել յան-
 քոյթն նաւահանգիստ: Եւ յիւրմէ
 կողմանէ փոյթ 'ի մէջ առնու՝ միա-
 բանութիւն ամենայն առաքելութեանց, և
 նպատակէք բարի բարի գործոց, զի
 ոչ կարի անարժան գտցի անմահա-
 կան երանութեան, որովմա կն ունի:

Այսպիսի է կատարեալ զգաստ
կամ համեստ տնձն , այսպիսի է
ճշմարիտ զգօնն կամ իմաստունն :
Երանի այնոցիկ՝ որք զհետ երթան
կենդանի օրինակի նորա : Եւ եթէ
չհամարձակիմք ամենայնիւ նմանող
լինել նմա , գէթ պարտիմք յոգւոց
հանել 'ի նմանել նմա ըստ կարի :
Գեղեցիկ սկիզբն է ճշմարիտ իմաս-
տութե՛ն՝ ջանալ իմաստուն և առա-
քինի լինել :

ԻՄԱՍՏՔ ՈՂՋԱԽՈՀ ՄՏԱՅ

ԿԱՄ

ՆԿԱՐԱԳԻՐ ԱՌՆ ԶԴԱՍՏԻ



Տճւր բարձրելոյն որ ինչ նըմին է
վայել .

Մի ձեռն 'ի գործ ինչ , չի խոր-
հեալ , արկաներ :

Նէր կենակից բարեաց , և մի՛ անա-
սարծիր

Փարթամ 'ի տուրս եթէ իցես
յերկնաձիր :

Յամառդ 'ի վէճ լիցիս այլոց ա-
տելի ,

Տարախոհիցն 'ի քէն կարծեաց
տճւր տեղի ,

Կըշռեւ ըստէս ինչ անարժան չէ
ըզզըոյց ,

Սակայն 'ի դէպ , մի հանճարոյ
առ 'ի ցոյց :

Մի ինչ ասեր ումէք զոր ոչ խմա-
նայն .

Անկեղծն 'ի զրոյց հաճոյ բնաւից
է մարդկան :

Հաւատարիմ կայ 'ի խոստման զոր
ետուրդ .

Այլ չե ալեւալ , առ զայն ըս-
տէս 'ի խորհուրդ :

Վարիւքդ հաճոյ և թէ 'ի բանս ես
դու հեզ ,

Ոչ լաւութիդ այդ 'ի դերեւ լիցի
քեզ :

Բարեհամբոյր լիջիր , այլ մի ըն-
տանի .

Մի ինչ վըճռեր , մինչ չե խոր-
հեալ զայն կարի :

Տիպք են բարւոյ սիրել շահուց ան-
խընդիր .

Պատուեա զաւագս , մի վատնու-

ցին դու շընթիր :

Ներեա ղյանցանս , և բարեկամս
արա քեզ .

Զհերձուած և ղգատ յանձնէ 'ի
բաց մերժեսցես :

Մի բնաւ 'ի գործ ինչ օտարին խառ-
ներ փոյթ .

Յորմէ քեզ զեան հասցէ , ծած-
կելն է անքոյթ :

Որոց բարի առնել կամիս՝ ընտրես ,
ջեր .

Եւ մի՛ չափով փոխարիներ ըզ-
կըշիւ :

Հրաժարեսջեր յոր և է բախտ յան-
չափից .

Այլուհն անձին միշտ եղիցի ծաղ-
րալից :

Մի զբարեկամ քո լըքաներ , տար
նըմին .

Եւ կարեկից լեր դու 'ի վիշտս օ-
տարին :

Արիութեամբ ղինեսաց ընդդէմ ար-
կածից ,

Եւ մի տար միշտ բարեկամաց
ընդ քեզ կից :

Խաղաղարար լեր գլխունց , և
յաւէժ

Ըղղըրկանաց լոյժ երախտեօք ըղ-
վըրէժ :

Անգառն 'ի խրատ , անշողոքորդ
լեր 'ի գով .

Դարձո զկատակ , ժըպիտ ելցէ
քեզ մեղմով :

Համարեսցիր զանձնիւր յարուեստ
քո հըմուտ ,

Եւ մի 'ի ցոյց հանճարոյ դէտ
կար 'ի սոգիւտ :

Թաղեա 'ի սիրտ քո զերախտեացդ
ըղհանդէս ,

Զի կորընչին վարձք քո թէ զայն
երախտես :

Հաս 'ի կարիս բարեկամիդ յօդնու-
թիւն .

Դրացի առատն է շրուայլին , կայ
արթուն :

Շիջո զցասումն յարծարծ տնէլն իւր

այն ինչ .

Զհեռաւորէն խօսեաց բարին
կամ մի ինչ :

Շնորհակալիք նախկին պարտիք ե՞ն
մարդկան .

Չիք քան զպարտեացս այս մո-
ռացող չար գաղան :

Թէ ղխաղ սիրեա , մի ղայն անձին
առնէր պէտ .

Առ 'ի զբօսանս արկ ղայն 'ի կիր
իր ասպետ :

Քան ղժամանակն ինչ չիք 'ի կեանս
յայս 'ի վեր .

Վարեա յօգուտ , և մի 'ի ղուր
ղայն վատներ :

Լեր սուղ 'ի բան , ձիգ 'ի խորհուրդ .
ատեա զդաւ .

Ընկալ ըղտուրս յուամէ և այն
տուցի բնաւ :

Բըռնաւոր է որ զպարտապանն ընկ .
ճէ զիւր .

Մարդասիրեա և լուր նըմին մը-
տագիւր :

Մի ընդ բարին այլոց մաշիր նա-
խանձու .

Եւ մի գաղտնեաց ուրուք լիցիս
մատընտու :

Մի զոք խոտեր , մի՛ լինիր յանձն
ապաստան .

Կեանս խնայանոյ վարել ի-
մաստքս այս քեզ տան :



ԳԼԽԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆԷ

էջ .

- | | | |
|----|---------------------------|---|
| 1 | Նախերգանք հմմ Առաջաբ- | |
| | նախնիան ճառարին . . . | 1 |
| 2 | Հառապի ատեն զգօնի . . . | 1 |
| 3 | Կրօն և անժառանգութի . . . | 2 |
| 4 | Ճշմարտասիրութի . . . | 3 |
| 5 | Քաղցր կենակցութի . . . | 4 |
| 6 | Չկա՞նք զէնս ընկերին . . . | 5 |
| 7 | Առաքինի կենցաղ զգօնի ըստ | |
| | երբեմնի փեսայի . . . | 6 |
| 8 | Պապանել զծնողս ծերոս- | |
| | նիս և զհարկնադիրս ծա- | |
| | նանակին . . . | 6 |
| 9 | Երախտագիտութի . . . | 7 |
| 10 | Բարերարութի . . . | 7 |
| 11 | Աղաքահան կերպ Բարերար- | |

	բելոյ	8
12	Ասելուք ի նախանշոյ . . .	9
13	Գաղաթիւացի հասարակական պաշտօնք	10
14	Զգոտութիւնն 'ի բանս . . .	11
15	Խելամստութիւնն ի բնի տրպի- սի	11
16	Ձեռնադրութիւնն ի արարելոյ գոյն	13
17	Փոյլ համբարաց անշին . . .	15
18	Տիբապէս պարտւոյն իցէ	16
19	Անյիշատակութիւն	16
20	Զիմրէ լարելի իցէ ընդ լինարս	17
21	Սահասարկութիւն	18
22	Զգոտութեանքն 'ի բանս . . .	18
23	Ի բարին մեկնել զայլոց բարս	20
24	Չլինել բերանաւոյ	20
25	Ճշմարիտ աշխատանքս 'իցէ	21
26	Արիւնքն 'ի յառաջակ	22

- 27 Կարէիցոս-Բիւն ընկերին քա-
ռապանս 25
- 28 Ուղղել զանձին Բերո-
ւի 26
- 29 Գովել զայլս 27
- 30 Կապանի, և զԲարդ Վարելի
'ի նոսա 28
- 31 Խորշոտի ցտտանձնական ըն-
քանդակելէ, ճանապարհ ան-
կրօնից և ի ճանապարհաց . . . 28
- 32 Ընթերցան Բարեկամաց . . . 30
- 33 Կենսիցոս-Բիւն ընդ արս ար-
գոյս հասասարակիցս . . . 31
- 34 Չաւել ինչ Բան 'ի Քասո
այլոց 31
- 35 Չաւարճախօսոս-Բիւն որպի-
սի 33
- 36 Խորհրդակցոս-Բիւն և ըն-
թերցան լասին 33
- 37 Դիւրահասանոս-Բիւն . . . 35
- 38 Չլսապահիլ ցանձն 35
- 39 Գինեհարոս-Բիւն իմ արբե-
ցոս-Բիւն 36
- 40 Խաղ 37

41	Չափաւորութիւն քնոյ եւ կէ- րակոյ	37
42	Խաղ եւ զբօսանք	38
43	Շաւղաւթիւն եւ Ագահո- ւթիւն	39
44	Յարգ ծաճանակի	40
45	Զգօնն լէ արտաւ, այլ խըն- դարի	40
46	Գոհ լինել ընդ Վիճակ, ան- յին եւ Չափաւորութիւն	42
47	Մեծութիւն եւ փոքր	43
48	Հարստութիւն	43
49	Ճշմարիտ երջանկութիւն	44
50	Աւարտ ճառին	46



RITRATTO
DELL'
UOMO ONESTO
E
DEL SAGGIO



VENEZIA
SAN LAZZARO

1836





EL SAGGIO

LIBRARY

1874

RITRATTO

DELL'

UOMO ONESTO

E

DEL SAGGIO.

Se volgiamo i nostri sguardi su tutta quanta la terra, possiamo noi scorgere cosa o più grande, o più bella o più ammirabile, che il vero sapiente, il perfetto onest' uomo, quale noi ci piacciamo di rappresentarlo?

Egli dall' aperta testimonianza dell' universo convinto dell' esistenza di un Ente Supremo, di cui tutto narra la gloria, tutto annunzia il potere, tutto dimo-

stra la grandezza, è intimamente commosso dal timor di Dio, principio di ogni sapienza; e paventa i tremendi castighi che Dio riserba ai violatori della sua legge, e più che qualunque male del mondo, abborre ciò che a lui dispiace.

Se parla di Dio, della religione, e delle cose ad essa spettanti, lo fa sempre con rispetto, ribattendo vittoriosamente i satirici dardi degli empì, o disprezzandoli. Ha la pietà nel cuore più ancora che sulle labbra; e siccome non ne fa pompa, così neppur cerca occultarla; si ascrive anzi ad onore il servire al Re dei re, più che ai principi ed ai grandi di questa terra. Non arrossisce nè di esser divoto, nè di comparirlo, quando anche al par di Tobia fosse egli solo a presentare al Signore il suo omaggio. Qual s'erge

rupe fra l'onde di rapidissimo fiume, ed alla violenza di quella oppone immobile la fronte, tal l'uomo saggio si vede, benchè per ogni parte attorniato dal torrente della corruzione, resister nulladimeno, nè mai lasciarsi trasportare.

Amico della verità, non è mai mosso a tradirla da niun interesse, avendo nel cuore scolpito il bel detto, che un principe ripeteva spesso a suo figlio: *Meglio morir che mentire*. Lascia alle anime vili gli artificj e i raggiri, mentre colla rettitudine regola i passi, e colla verità le parole. È tanto fedele nell'eseguire, quanto prudente nel promettere, nè per eludere le sue obbligazioni ricorre mai alle astuzie indegne della lealtà.

Sempre pronto a giovare, di dolce e grato carattere, affabile,

compiacente senza bassezza, guadagna il cuore di tutti. Persuaso che le cortesi maniere danno un maggior lustro alle grandi qualità, è polito senza affettazione e senza sforzo. In lui non si vede giammai disuguaglianza d'umore, che lo renda odioso ed insoffribile; ma, sereno la fronte, ha sempre quell'aria dolce e tranquilla, quell'amabile giovialità, che va compagna all'innocenza ed alla pace del cuore. Al par di Socrate non cambia viso, nè umore, esca o entri in sua casa. Per proprio bene, e per quello della società si studia sempre d'esser padrone di sè, di vincere le bizzarrie, e prevenire i trasporti della collera, al cui riparo, diceva un filosofo, convien provvedere prestamente, siccome al riparo del fuoco; perchè al pari di quello si accende s'infiama,

se presto non sia spenta.

Non interessato, ma compassionevole si astiene dallo spogliare il povero che gli deve , e vorrebbe piuttosto soffrire ogni sventura , che fare un solo infelice. Non fa mai aspettare all'artigiano la mercede : crede grandezza e nobiltà d'animo pagare i suoi creditori, non l'averne.

Ammaestrato ne' suoi doveri, e sollecito nell'eseguirli adempie fedelmente a quei di padre, di marito, di padrone senza durezza, ugualmente che senza debolezza. I suoi domestici, pochi di numero, si stimano fortunati in servirlo, perchè li tratta quai figli, piuttosto che come servi. Il loro lungo servizio prova la bontà, e il merito delle ricompense di chi loro comanda; non ha con essi nè alterigia, nè soverchia familiarità, ma

sa considerarli quali uomini, benchè inferiori di condizione.

Ha il maggiore rispetto pei genitori, che la vecchiezza rende più cari e più degni di ogni sua cura. Mira con orrore gli snaturati figliuoli, che divenuti ricchi, si vergognano della lor parentela, e fingono di non conoscerla; nè cessa d'onorare e rispettar sempre moltissimo gli autori de' giorni suoi. In qualunque aspetto li veda, la lor persona è sempre rispettabile.

È più sensibile al bene che riceve, che al male dagli altri arrecatogli; ed in qualunque occasione procura di dar anche in pubblico i segni della sua riconoscenza. Quando il può, rende assai più di quello che ha ricevuto, e si affretta a compirvi, non per isgravarsi più presto di un peso, ma per appagare i moti del suo cuore.

Generoso, umano, benefico si piace di fare tutto che può meritargli l'altrui riconoscenza, senza però troppo desiderarla. L'indole sua che lo porta a fare a tutti del bene, per quanto gli è possibile, lo rende in terra una nobile immagine di Dio. Il maggior suo piacere è il dare prima ancora che gli si dimandi; assai diverso da quegli stolidi benefattori che perdono tutto il merito delle grazie che fanno colla dura maniera con cui le accordano; dà un nuovo pregio a' suoi benefizj accompagnandoli con modi cortesi. Siccome non beneficia nè per vanità, nè per interesse, l'ingiustizia e l'ingratitude non possono strappargli il benchè menomo rimprovero. La sua generosità gli sembra anzi più pura, allora quando ha beneficato un ingrato. È

benefico, ma senza voler comparirlo. L'ostentazione non ha parte alcuna nelle sue beneficenze, nè alcuna ne fa mai per vantarsene: non dà all'apparenza, se non ciò che non può negare all'esempio: la sua sinistra sempre ignora, per così dire, i doni della sua destra. È simile ai grandi fiumi, che taciti si ritirano dal suolo, al quale hanno arrecata colla loro piena la fertilità e la ricchezza. Ama di far servizio, imprestando colle cautele che esige la prudenza, ma si dimentica in certo modo di questa virtù, quando la necessità altrui è urgente. Crede di dover fare agli altri ciò che ragionevolmente vorrebbe gli fosse fatto. Nobile e generoso nei servigi che rende, sa pur riconoscere quanto altri ha fatto per lui; ricompensa perciò degnamente, e a proporzio-

ne del suo potere, rimunerà i servigi, il merito e le virtù.

L'invidia, passione vile e obbrobriosa, non abita in lui. La nobiltà del suo animo, la sublimità de' suoi sentimenti, la retitudine del suo pensare gli fanno riguardar con piacere i talenti, le prosperità e la fortuna degli altri. Parla bene anche de' suoi rivali, e lungi dal procurare di oscurarne lo splendore che li circonda, egli medesimo è il primo a render loro giustizia, nè altro sentimento si crede lecito, se non il desiderio di far meglio ciò che essi fanno bene.

Inviolabile depositario di quanto l'amicizia gli ha versato in seno, di quanto l'imprudenza o la libertà della conversazione ha lasciato sfuggire agli altri dal cuore, lo rinchiude nel suo, nè mai gli

scappa la menoma parola che possa farlo neppure sospettare.

Se è prudente e risoluto nei detti, non lo è meno nelle maniere, che non sono in lui nè forzate, nè troppo libere, amando egli di essere piuttosto timido che troppo ardito. Non usa mai quel tuono decisivo ed altero, che è proprio degli ignoranti. Quantunque sieno le apparenze, non decide mai su ciò che appartiene all'onore del prossimo, sapendo quanto sieno ingiusti i giudizj precipitati. Non condanna alcuno senza averlo ascoltato, imitando in ciò il grande Alessandro, che sentendo trattare da una parte una causa, si chiuse con una mano un'orecchia, dicendo *che la riserbava per l'altra parte.*

L'uom onesto studia la religione, siccome il primo ed il più

essenziale de' suoi doveri, e la più importante e necessaria di tutte le cognizioni; ma sottomesso agli insegnamenti di lei, senza farsi schiavo de' pregiudizj, sa egualmente servirsi e confidare nella sua religione. Più saggio e più filosofo della maggior parte di quelli, i quali ne prendono il nome, non crede che la vera filosofia consista nel pensare liberamente in materia di religione, rigettando tutto ciò che la sua ragione non comprende; ma nel sotto mettere i deboli lumi della ragione all' autorità infallibile di quel Dio che non può ingannarci. Lo conferma vieppiù in questa religione divina, l'osservare altra non esservi al certo, che abbia una morale più pura, ispiri una probità più perfetta, ed offra maggiori motivi per essere veramente onest' uomo.

Quindi i precetti di questa sono la regola delle sue azioni.

Ammaestrato nei sentimenti dell'umanità, cerca di fare il suo bene contribuendo all'altrui. Se vi ha cosa, in cui la fortuna, e grandezza possono tentare il nobile cuore di lui, è il poter fare gli altri contenti. Qual più dolce uso, qual più utile insieme e più onorevole impiego può egli fare della sua autorità, e de' suoi beni, che comprarsi così gli altrui cuori? Quindi non è mai sì contento, come allorchè ha chiamato gli indigenti a parte dei beni che la Provvidenza gli ha dati per essi come per lui. La povertà virtuosa e degna di miglior sorte, l'inferma vecchiezza, l'infanzia senza soccorso, l'indigenza hanno i primi diritti a' suoi benefizj, senza che ne

sieno esclusi gli altri miserabili. Onora in tutti i meschini l'umanità addolorata, e si affretta a soccorrerla secondo l'estensione del suo potere. Tendendo loro una mano soccorritrice, non mostra ad essi, siccome fanno tanti ricchi superbi, un viso duro che umilia e muove a sdegno. Fin le ripulse ne sono caritatevoli; e la sua compassione, che si mostra intenerita de' loro mali, consola quasi del pari che la liberalità che soccorre. Considera come vero guadagno tutto ch'egli può dare, e credesi fortunatissimo di potersi comprare il Cielo a prezzo di questi beni caduchi.

È geloso del suo onore, e sensibile alla stima degli altri uomini, quando la gloria di Dio ed il vantaggio de' prossimi lo richiede, o quando è a lui medesimo neces-

saria. Ama allora di conservar pura la sua riputazione, mentre chi la trascura, viola la legge dello Spirito Santo, scandalizza gli uomini, e si fa degno di tutto il disprezzo. Ma illuminato abbastanza intorno alla natura e ai principj del vero onore, nol fa consistere nel ribattere furiosamente ogni leggiero insulto, nel lordarsi del sangue del suo nemico, nell'essere inumano. Sacrifica, se è d'uopo, alla sua salvezza il falso onore mondano, e si attiene alla bella risposta data dal papa Benedetto XII ad un ambasciatore che gli dimandava una cosa non giusta : *Se avessi due anime, potrei rischiarne una pel vostro re; ma avendone sol una, non la voglio perdere.*

Havvi un'altissima dignità, che il saggio stima sovra d'ogn'altra,

quantunque non dia essa alcuna distinzione, cioè la qualità di onest' uomo. Retto, sincero, equo, non cerca nè ingannare, nè sorprendere alcuno. La sua probità non si smentisce giammai, perchè ha per fondamento la religione, i cui sodi motivi sono sempre gli stessi, per giudice e per testimonio.

Non si abbandona egli mai allo sdegno, ma ripone la sua gloria nel superare sè stesso. Perdona da cristiano, chè conosce tutto il valore e tutto il merito, che vanno uniti al perdono delle ingiurie. Non mostra neppur di avvedersi delle inciviltà o delle ingiurie che taluno vuol fargli, nè cura i motti o gli scherni: e per ciò appunto è stimato da chi è testimonio della sua moderazione. Lascia che ciascuno dica quante sciocchezze più ha care, ma se

ne astiene egli , persuaso che gl' insulti e gli oltraggi ricadono poi sempre su chi ne è l'autore, e non disonorano che lui solo.

Se gli avviene , suo malgrado, di aver nemici, gli sforza , per così dire, ad amarlo , nè se ne vendica , se non coi benefizj . Mentre rende loro bene per male, fa pur bene a sè stesso , guadagnandosi l'amicizia o la stima almeno degli uomini, e le ricompense del Cielo.

Il saggio non parla molto, perchè i loquaci non sono ammirati che dagli stolti. In conversazione sa parlare ed ascoltare a suo tempo, ma ascolta anche più che parlare ; quantunque procuri di non dar in estremi , nulladimeno ama piuttosto di essere rimproverato pel poco, che pel troppo discorrere. Schiva le dispute non

necessarie , perchè il più delle volte la carità vi perde più di quello che vi guadagna la verità .

Ammaestrato dalla propria e dall'altrui esperienza, che è troppo facile il cader in errore parlando, pensa molto a tutto quello che dice , e guardasi dal dire cosa che possa offendere o Dio o gli uomini, o nuocere a lui o agli altri. Pesando egli prima sulle bilance della discrezione tutto quel che è per dire , non ha bisogno della solita scusa : *Io non credeva*. Possede anzi l'abilità di rendersi amabile col suo discorso; così bene si adopra , che nelle conversazioni gode il piacere di essere contento di sè medesimo, e di non essere agli altri discaro . Sà adattarsi all' indole di tutti e alla varietà de' caratteri , per quanto glielo permettono la

decenza e i doveri. Lungi dal soddisfare alle altrui spese il suo amor proprio, fa sempre conto di ciò che dicono gli altri, e quasi presta loro il suo spirito per farli più comparire. Ha sempre un'aria graziosa, e le sue espressioni sono sempre cortesi, sapendo esser questo il migliore segreto per farsi amare da tutti.

Contribuisce pure moltissimo a farlo stimare, e a renderne amabile la conversazione, l'esser egli dotato di una buona indole, che giudica favorevolmente degli altri, ne scusa le debolezze, e ne accresce pur le virtù, niuno credendo troppo facilmente vizioso, perchè non lo è egli medesimo. Non per questo però dona egli a tutti imprudentemente la sua confidenza; anzi richiude in sè solo ciò che gl' importa di tacere.

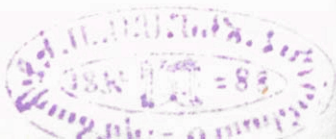
Siccome non cerca d' intricar-
 si negli affari altrui , così non
 parla agli altri de' suoi. Nasconde
 i proprj interessi, ma senza quel-
 l'aria di mistero che offende , e
 fa sovente scoprir ciò che preme
 nascondere. Ha aperto il sem-
 biante, ma chiuso il labbro ed il
 cuore.

Sia pur nobile e ricco, quanto
 mai esser si possa; non è perciò
 superbo, nè vano, poichè l' alte-
 rigia è un indizio di non essere
 quale si vuol comparire, e nulla
 è men somigliante al vero merito,
 che l'orgoglio. Sa bensì, quando
 è necessario, sostenere i diritti
 del suo grado, e conservare la sua
 dignità , ma senza alterigia; laon-
 de non vanta giammai nè la sua
 nascita, nè le sue ricchezze: ma si
 mostra a tutto ciò superiore collo
 scordarselo. Neppur si loda de' suoi



talenti e delle sue qualità, nè mai gli viene in mente il suo merito; anzi egli solo nol sa, e non ne parla. La più brillante riputazione, e l'esito più prosperevole delle sue cose non gli fanno perdere la sua modestia, e sembra anzi gli ignori. Per quanto in alto egli ascenda, la vanità non vi arriva mai seco, cosicchè ciascuno applaude alla sua buona fortuna, perchè non ne lo vede acciecato, anzi lo ammira a conservare tra i doni della fortuna la semplicità dei costumi, la dolcezza e l'affabilità del carattere che in tal tempo suol perdersi.

Se gli avviene un improvviso rovescio, un motivo di grande afflizione, una perdita irreparabile, nella sua virtù e nella sua religione ritrova sempre i rimedj de' mali più disgustosi, e vigor



nuovo a resistere alle più gravi sventure. In lui si vede quel savio a noi descritto da Seneca, che in lotta colla fortuna, di cui trionfa col suo coraggio, è uno spettacolo illustre dell'ammirazione degli uomini; non già ch'egli abbia in tal caso la ridicola insensibilità de' saggi del Paganesimo, i quali si vantavano pronti a veder crollare l'universo e rovinar loro addosso, senza restarne atterriti. Che anzi le triste vicende e la forza dei dolori lo scuotono, ma non lo abbattano, e ne è afflitto, ma non turbato. Superiore a tutti gli accidenti, perchè sa assoggettarvisi, è sempre rassegnato a ciò che la divina provvidenza ordina a suo riguardo. La stessa ingiustizia degli uomini non gli fa meraviglia, perchè vi è disposto sin da principio, e nelle sue disgrazie

non cerca di essere compatito dagli altri, nè stanca nessuno col racconto delle sue pene, perchè è difficile il lamentarsi per lungo tempo senza annojare, e spesso dà più vergogna che ajuto, l'inspirar in altri compassione. Trova egli una solida e dolcissima consolazione nel solo seno di Dio; onde non usa l'ingiustizia di affligger quei che ha d'intorno, perchè egli medesimo sia afflitto; ma se non può evitar di sentire i suoi mali, schiva almeno di farli sentire agli altri. Sopporta pazientemente i difetti di coloro coi quali è obbligato a vivere, procurando intanto di abbisognar egli stesso quanto meno gli è possibile di somigliante indulgenza. Si affatica anzi continuamente a correggere in sè quanto può lor dispiacere, ed a piegarsi quanto può meglio alla

lor indole, nulla stimando più ridicolo, che il pretendere di attirare a sè tutti, nè volersi mai adattare al carattere di alcuno.

I mali e le afflizioni, dalle quali non può andare immune l'uom saggio, lo rendono compassionevole a quelle degli altri. Gli sventurati, e principalmente i suoi amici e i suoi parenti, trovano sempre consolazione nella bontà del suo cuore, ajuto nella sua beneficenza, ed appoggio nel suo credito; procura di fare o per suo o per altrui mezzo, quanto più può di bene, senza pregiudicar mai ad alcuno. Egli non si servirà del suo potere o delle sue ricchezze per ispogliare la vedova e l'orfanello, per opprimere i deboli, per conculcar gl'infelici; desidererebbe invece di essere ricco e potente abbastanza per proteggerli e soc-

correrli tutti.

Attento ad osservare i propri difetti per non più ricadervi, si occupa in corregger sè stesso piuttosto che gli altri, e quando è obbligato a riprendere o castigare, lo fa con dolcezza e con bontà. I difetti degli uomini, considerati da lui siccome il tristo retaggio della misera umanità, gl' ispirano compassione. Per verità, può alcuno discendere nel fondo del proprio cuore senza trovarvi i principj di tutte le debolezze che biasima sì facilmente negli altri? Quindi il suo zelo con quelli che dee riprendere, non è mai brusco, nè amaro, nè mai fa loro riprensioni dure che il più delle volte non servono, se non ad inasprire il colpevole. Adopera la fermezza, quando fa d'uopo, non mai la col-

lera nè il trasporto, mentre chi s'incollerisce, punisce sovra di sè le altrui colpe, e non le corregge.

Il savio loda volentieri, ma per lodare di più non è prodigo de' suoi elogi. Crede dovere al solo merito ed alla sola virtù il giusto tributo delle sue lodi, pure e sincere come il suo cuore. Siccome per essere stato meglio trattato dalla natura o dalla fortuna, non ha maggiore stima di sè, così non riguarda mai con disprezzo i meno di lui favoriti, nè sdegna che il vizio: quantunque cerchi di farsi amare e stimare principalmente dalle persone stimabili; nel dare i segni della sua stima e del suo rispetto a quelli che ne son degni, procura di non farsi odiare da chicchessia col suo disprezzo, perciocchè l'odio pro-

dotto da questo è il più irreconciliabile di tutti, e più possono nuocere i nemici, che beneficarci gli amici.

Lo scherzo e la burla non lo irritano mai, nè lo offendono, avendo egli un animo ben fatto, che prende tutto in buona parte, nè si affligge mai a proposito, dando una falsa interpretazione alle azioni e ai discorsi altrui. I medesimi scherni offensivi, o sono da lui prudentemente dissimulati, o sono ributtati con destrezza.

L'uom savio schiva le pericolose dimestichezze che possono o corromperne il cuore, o guastarne lo spirito. Quanto più dilettevole sembra la compagnia di certa gente, senza religione e senza costume, tanto più egli la teme. E chi sa meglio di lui avvezzar noi

ad amare e ad accogliere i sentimenti de' nostri amici, mentre il piacere che abbiamo nel conversare con essi, ci fa a poco a poco stimare anche ciò che è spregevole in loro? Teme egli adunque di più l'essere dal commercio loro corrotto, di quello che spera condurli alla virtù pel suo mezzo, in quella guisa medesima in cui i frutti già guasti comunicano ai buoni il lor vizio, nè però possono questi spogliarneli. Per egual ragione, non meno che pel timore della noja e dell'impazienza, fugge altresì la conversazione dei goffi e dei pedanti; e giacchè la sciocchezza e la pedanteria gli sembrano troppo ridicole negli altri, cerca preservarsene egli, come da difetti opposti al suo carattere semplice e modesto.

Giudizioso e prudente nella

scelta degli amici non cerca di averne molti, ma di averli buoni. Riguardando l'amicizia come un sentimento troppo rispettabile e troppo prezioso per prodigarlo, crede a ragione che abbia poca amicizia chi ha molti amici. Quindi non vuole, se non quei che sono veramente degni di essere amati; nè dona ad essi la sua confidenza e la sua amicizia, se non dopo averli provati per lungo tempo, perchè la dà loro appunto per lungo tempo, essendo egli difficile a prendere, come a lasciare gli amici. Non è inesorabile se non contro il solo vizio, perchè l'amicizia coi malvagi nuoce e disonora.

Persuasos che per ottener l'altrui stima sia d'uopo trattare con persone stimabili, cerca la compagnia e il commercio degli uomini onesti, preferendo però sempre gli

eguali a tutti gli altri che sono a lui o superiori troppo, o troppo inferiori; giacchè la società degli uni disonora, quella degli altri fa schiavi o ci espone al disprezzo.

L'uomo onesto non dice mai ciò che può nuocere all'altrui reputazione. Sa che le maldicenze usate talvolta sì francamente senza prevederne le conseguenze, fanno sovente profundissime piaghe; nè ignora che il maggior numero de' nemici è quasi sempre prodotto dalla malignità o dall'imprudenza della lingua. Gode quindi dire degli altri quanto sa di bene, ma ne tace il male, se pur non ha ragioni pressantissime di palesarlo. Se gli avviene di dover favellare sui vizj e sui difetti degli uomini, si astiene dal nominar le persone, se pur non sieno di quelle che hanno pubblicamente

rinunziato all'onore ed alla riputazione. Ama di parlar bene anco de' suoi stessi nemici, e quel ch'è più, gode anche a sentire parlar bene dagli altri. Non solo non dice mai male di alcuno, ma neppure permette che altri in sua presenza lo dica, e perciò merita che niuno parli male di lui.

Troppo nobile di sentimenti per avere la viltà di lacerare gli assenti, neppur si crede permesso di schernir chi è presente. Burla talvolta per rallegrare la conversazione, ma in maniera che tutti ne ridano con lui, nessuno ne pianga; differente da quegli spiriti caustici che vogliono piuttosto perdere l'amico, che astenersi dai loro sali, crede anzi che il rattenersi talvolta dal far uso di tutto il suo spirito sia un vero argomento di averne molto.

Lungi dall'orgoglio degli stolti, che non vogliono nè dimandar mai, nè ricevere l'altrui consiglio, non si scorda che la debole umanità va sempre brancolando fra la luce e le tenebre; per cui non intraprende alcun affare importante senza averne parlato con persone saggie e discrete. Se però prende consiglio dagli amici per non essere ingannato dalla sua prudenza, procura di ben discernere fra l'amico e l'adulatore: esamina e giudica i consigli ricevuti, stimando che se è da saggio l'ascoltare l'altrui consiglio, non è sempre bene il seguirlo. Consulta più volentieri che consigliare, perchè è sempre meglio il ricevere che il dare i consigli. Nelle liti principalmente crede necessario consultare i più esperti, nè vi si impegna con tanta facilità,

perchè è più agevole il cominciarle che il finirle ; e senza mostrar di temerle , fa dal canto suo quanto può per non averne.

Senza essere diffidente o sospettoso, non crede dover fidarsi di tutti, e principalmente di chi non conosce. Ha sempre un prudente contegno anche cogli amici, sinchè sia per lunga prova sicuro che sieno degni di tutta la sua confidenza. Rispetta l'amicizia di tutti, ma non si affida quasi ad alcuno, perchè pochi sono quelli che abbiano la volontà ed il poter di giovare, laddove tutti possono nuocere.

Diffida ancor più di sè stesso e del suo cuore, pur troppo disposto a tradirlo e a lasciarsi vincere dai lusinghevoli oggetti. Teme i dardi acutissimi d'amore, e fugge per più sicuramente trionfarne. Non

è tanto temerario da lusingarsi di poter riportare colle proprie sue forze la più difficile di tutte le vittorie, ma implora principalmente l'ajuto del Cielo , sommamente necessario contro un nemico che vince così sovente la nostra debole ragione, quando essa è abbandonata a sè. Dopo la trista sorta del più saggio di tutti i Re, dopo quella di tanti altri che videro tutta la loro saviezza rompere miseramente a questo scoglio fatale, potrebbe egli non temere altrettanto?

La passione del vino gli sembra anch'essa terribile, perchè ha quasi sempre compagna la voluttà, e spesso trascina seco le genti inopinatamente alla tomba, da lei piano piano scavata sotto ai piè titubanti dello stolto che a lei si attiene. Beve egli dunque il vino per avvi-

vare, ma non per perdere l'intelletto; poichè arrossirebbe di trovarsi in uno stato in cui o non si distinguesse più da una bestia, se non pei suoi grandi eccessi e pei furiosi trasporti, o divenisse simile ad un fanciullo per le sue stravaganze.

Giuoca talvolta, ma per compiacenza agli inviti altrui, piuttosto che per suo desiderio. Non è però mai così stolto da sacrificare alla sua passione pel giuoco il tempo, i beni e la virtù. Si crede severamente vietati tutti i giuochi detti d'azzardo, ai quali non si può mai giuocare senza delitto o senza disgusto. Moderato nel sonno, nel cibo, prende da ciò nuove forze, ed una sanità vigorosa, che sarebbe invece alterata o perduta, se si abbandonasse agli eccessi. Schiva soprattutto quei della crapola,

perchè l'uso immoderato dei cibi cambia in veleno anche i più sani. Gusta in ciò quel piacere che l'Autore della natura vi ha posto, non per sensualità, ma per una necessaria attrattiva; solleva anzi, per così dire, i suoi sensi e li purifica, mentre, obbligato ad appagarli per nutrirsi, si ciba non per dilettarli, ma per ristorarle sue forze, e mettersi in istato di adempiere i suoi doveri. La dignità del motivo nobilita così la sua azione.

Se ama talvolta di giuocare, giacchè la virtù non è nemica degli innocenti e ben regolati piaceri, lo fa senza passione e con nobile tranquillità, cosicchè le vicende del giuoco non cambino il suo volto, ed il guadagno e la perdita lo trovino sempre il medesimo. Guardasi dal mostrare nel giuoco

una disobbligante ostinazione nel sostenere i suoi diritti, ed ama piuttosto cedere qualche volta al rivale, che aver torto nel voler sempre aver ragione.

In gioventù odia la dissipazione, che lo priverebbe del danaro necessario ai comodi ed alle dolcezze di una lunga vita; nella vecchiezza non cerca di cumular danaro, poichè crede essere poco da temersi il bisogno, quando poco resta a vivere; in tutti i tempi della sua vita procura di tenersi sempre ugualmente lontano dalla folla prodigalità, e dall'infame avarizia: perchè ivi finisce la virtù, ove comincia l'eccesso.

Conosce abbastanza il pregio del tempo, per esserne saggiamente avaro, e per metterne a profitto tutti i momenti. Egli è sempre in qualche cosa occupato, perchè il

più grave peso è per lui il non applicarsi ad alcun solido impiego. Quindi la noja, non men tormentosa che la tristezza, ed usa ad apportare il suo veleno sino sul trono, non ardisce accostarsi al saggio, che riempiendo di utili e virtuose occupazioni il corso della sua vita, si forma di esse una catena di veri diletti.

La sua saviezza non è nè triste, nè fiera, ma lieta sempre ed amabile; non già per questo che egli abbia quella rumorosa allegrezza che somiglia alla follia, ma quella dolce e tranquilla giovialità che lascia sentire all'anime la dolcezza del suo benessere. I suoi piaceri hanno questo di più, che sono puri, nè si traggono dietro nè pene, nè rimorsi. Non gode di essi giammai, che siccome di un ristoro concesso dalla natura al-

la nostra debolezza, nè mai vi si dà, se non dopo aver soddisfatto ai doveri del proprio stato. Invariabilmente attaccato a' suoi doveri, non è contento, se non quando gli ha tutti adempiti. La tranquillità dell'animo deriva in lui giustamente dal testimonio interiore della sua pura coscienza, per cui gode la più perfetta di tutte le contentezze, che è quella di non doversi rimproverar cosa alcuna. Se, come ad uomo, talvolta gli avviene pur di scordarsi o di trascurar qualche cosa, a cui la severità del dovere sembra che l'abbia obbligato, non se lo perdona, come tanti altri, ma procura di ripararvi al più presto.

Sempre contento dell'Autore della natura, benedicendolo sempre in qualunque siasi fortuna, conserva in ogni occasione quella

modestia di brame, che è il carattere dell'uomo virtuoso, e la più pura sorgente della vera felicità che gustar si possa su questa terra. Il maggior bene è per lui il non desiderarne ardentemente veruno, e il sapersi limitare. Questa moderazione lo libera da una moltitudine di bisogni che si sono fabbricati da sè gli uomini. Egli esclama insiem col filosofo : *Oh quante cose, delle quali io non ho di bisogno!* Contento di ciò che possiede, non cambierebbe la sua mediocrità col più maestoso fasto dell'opulenza.

Lo splendore della grandezza e delle ricchezze non abbaglia gli occhi del saggio, mentre sa dare il giusto valore alle cose umane, e riconoscerne la vanità. Esente dall'ambizione, e pago della sua oscurità, non va per uscirne a striciarsi

sulle soglie de' Grandi, ed a procurarsi colà il disprezzo. Non aspira giammai di sua scelta alle dignità, nè le accetta, se non quando vi è condotto da' suoi talenti, o chiamato dall'autorità. Fugge le grandezze, piuttosto che ricercarle, e teme più gli scogli ch' ivi si trovano, di quel che siavi allettato dai vantaggi che le accompagnano.

Non desidera acquistar molte ricchezze, perchè sovente con esse si acquistano pur molte pene. Inquietano esse nel ricercarle, non appagano nel possederle, e addolorano quando si perdono. E come dunque potrebbe desiderarle? Non ha egli in sè medesimo ciò che esse promettono bensì, ma non danno? Non disdegna per ciò gli averi, chè sono spesso un bene, e possono sempre divenirlo, nè crede

che la vera saviezza consista nel disprezzarli, e molto meno nel dirlo; ma non ne fa però dipendere la propria felicità; mentre non gli sembrano stimabili e preziosi, se non per l'uso che se ne può fare.

Così pensa l'uom saggio. Giudica bene di tutte le cose della terra, e non le trova degne che l'uomo abbia a collocare in esse la sua felicità. Sente che Iddio ha fatta l'anima sua troppo grande e troppo insaziabile ne' suoi desiderj, per poter essere appagata da altro oggetto, che da un Ente infinito; e questa immensità, a cui si estendono i suoi desiderj, gli serve di malleveria a persuadersi che i fragili e passeggeri beni di questa terra non sono il termine del suo destino. Sollevando così i suoi pensieri ed af-

fetti insino al trono di Dio, lo prega a mandargli un raggio di quella eccelsa sapienza che governa l'universo, affinchè possa condursi prudentemente per mezzo agli scogli e alle tenebre di questa misera vita, e giunger salvo a buon porto. Procura intanto coll'unione di tutte le virtù, e col pasciolo delle sue buone azioni, di rendersi meno indegno dell'immortale felicità che lo aspetta.

Tale è il perfetto onest'uomo, tale è il vero savio. Felici coloro che lo prendono modello. Se non osiamo giammai rassomigliarci a lui perfettamente, dobbiamo almeno aspirare ad imitarlo quanto meglio è possibile. È un buon principio di verace sapienza l'affaticarsi a divenir saggio e dabbene.

M A S S I M E

DELL' UMANA PRUDENZA

O S I A

IL R I T R A T T O

DELL'UOMO ONESTO



Rendi al Nume Supremo quello
che a lui conviensi :

Non operar giammai, se prima
non ci pensi.

Conversa sol con buoni , e non ti
insuperbire,

Se di pregiate doti ti vuóle il
Ciel fornire.

Non ostinarti in dispute, se odia-

to esser non vuoi;

Mostra di uniformare agli altrui sensi i tuoi.

Spesso ciò che vien detto, è di riflesso degno,

Ti basti usar a tempo, non affettar l'ingegno.

Non dire al tuo Compagno cosa che non intende :

Chi sincero è nel dire, sempre grato si rende.

Guarda di mantenere quello, che altrui prometti :

Ma prima alla promessa, che far tu vuoi, rifletti.

Gentil nelle maniere, nel favellare umano,

Esser devi con tutti, e nol sarai in vano.

Senza esser familiare esser tu puoi cortese :

Convien, che i tuoi giudizj ben tu maturi e pese.

Amar senza interesse proprio è di
cuor gentile .

Devi stimare i Grandi; ma chi
gli adora è vile .

Perdona pur le offese, le amicizie
coltiva :

Fuggi sempre le liti , e le di-
scordie ischiva .

Non ti prender pensiero di ciò
che gli altri fanno ;

Nascondere è prudenza ciò che
ti può far danno.

Distingui le persone se i tuoi fa-
vor dispensi,

Ma non guardar misure allor-
chè ricompensi .

Qualunque esser tu voglia, guar-
dati dall' eccesso,

Sempre sarai deciso se ob-
blierai te stesso .

Sii fedele all' Amico, soffri i di-
fetti sui

E mostrati pietoso alle sventu-

re altrui .

Armati di fortezza negli eventi
molesti ,

Nè far che il tuo dolore gli A-
mici tuoi funesti .

Ove bollon le rise , l' alme discor-
di unisci ;

Sempre co' benefizj il tuo of-
fensor punisci .

Riprendi senza offendere , loda
senza adulare .

Ridi poco , e fra scherzi sappi
tu pur scherzare .

Di stimar ti consiglio nel tuo me-
stier ciascuno ;

Per ostentar ingegno non cen-
surar nessuno .

Custodisci nel cuore ogni favor
che fai ,

Il merito ne perdi , se lo ri-
prendi mai .

Sollecito soccorri l' Amico biso-
gnoso ,

Ma guarda che col prodigo con-
fina il generoso .

Sappi tener il freno all' ira tua
nascente ;

De lontani parlando , o parla
bene , o niente .

L'esser grato è dell' Uomo il mas-
simo dovere ;

Dover che chi lo scorda , peg-
giore è delle fiere .

Se ti diletta il giuoco , non dei
farne un mestiere ;

Gioca per divertirti , gioca dà
Cavaliere .

Alla vita dell' uomo il tempo è il
più prezioso ;

Con industria profittarne , e
nol passare ozioso .

Parla poco , assai pensa , la frode
odia e detesta :

Sempre gradisci il dono qua-
lunque man tel presta .

Un Tiranno può dirsi chi il De-

bitor maltratta ;
Ascoltalo se priega, e con amor
lo tratta.

Invidia non ti roda, se il bene
altrui vedrai,

I segreti affidati non palesar
 giammai.

Non presumer di nulla, non far
 altrui oltraggio:

Vivi con queste massime e vi-
vrai da saggio.

FINE.





